

OKULLARDAKİ DEZAVANTAJLI VE RİSK ALTINDAKİ ÇOCUKLAR

PROJE GRUBU

OKULLARDAKİ DEZAVANTAJLI VE RİSK ALTINDAKİ ÇOCUKLAR

HAZIRLAYANLAR

HATUN TAŞDELEN

MENŞURE TURHAN

MİYASE ERİKCİ

SEÇİL ÖZKAN

KONYA-2014

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	3
DEZAVANTAJLI VE RİSK ALTINDAKİ ÇOCUK VE ERGENLER.....	4
DEZAVANTAJLI VE RİSK ALTINDAKİ ÇOCUKLAR KİMLERDİR?.....	6
Risk Altında Olan Çocukların Sergiledikleri Davranışlar.....	7
Yol Açan Etkenler.....	7
ŞİDDETE EĞİLİMLİ ÇOCUKLAR.....	8
ŞİDDET SİNYALİ VEREN ÇOCUKLARI FARKETME.....	8
Okullarda Şiddeti Önlemek İçin.....	11
ÖĞRETMENLER NELER YAPABİLİRLER.....	13
SUÇA İTİLMİŞ ÇOCUKLAR.....	19
Çocuk Suçluluğuna Neden Olabilecek Etmenler.....	20
Çocuk Suçluluğunda Aile ve Okul.....	22
Suçluluk Öğrenilmiş Bir Davranıştır.....	24
Suçta İtilmiş Çocuk ve Gençlerin Yeniden Topluma Kazandırılması.....	28
Çocukların Toplumla Uyumlu Olabilmeleri İçin Neler Yapılabilir?.....	30
ÇOCUKLARDA GÖRÜLEN DAVRANIŞ BOZUKLUKLARI.....	33
Davranış bozukluklarının nedenleri.....	34
ÇALMA.....	35
YALAN.....	38
KÜFÜR.....	40
KENDİNE ZARAR VERME.....	42
EVDEN KAÇMA.....	44
MADDE BAĞIMLILIĞI.....	46
OKUL DEVAMSIZLIĞI.....	52
KAYNAKÇA.....	63

ÖNSÖZ

Son yıllarda gelişmekte olan ülkelerde daha yoğun olmak üzere risk altındaki ya da dezavantajlı çocuklar tanımlamasına uyan çocukların sayısı artmaktadır.

Gelişimin temel kurallarından biri her çocuk yaşının gerektirdiği yaşamı yaşmalıdır. Ancak risk altındaki ya da dezavantajlı çocuklarda bunun gerçekleşmediği görülmektedir. Oyun çağındaki çocuğun oyun oynaması, okul çağındaki çocuğun okula gitmesi gerekirken bu çocukların yaşamlarını başka şekilde, gelişimlerini engelleyen boyutlarda geçirdikleri görülmektedir.

Risk altındaki çocuklarla ilgili kaynaklar incelendiğinde; çalışan çocuklar, suça itilmiş çocuklar, istismara uğramış çocuklar, sokak çocukları gibi gruplamalar yapıldığı görülmektedir. Ancak okullarda çalışan rehber öğretmenler olarak okullardaki risk altındaki ya da dezavantajlı çocukları araştırdık.

Her toplum çocuklarının güvende ve sağlıklı yetişebilmesi için uygun aile, çevre ve toplum koşullarının sağlanmasını öngörür. Ancak her toplumda bu koşulların yeterli düzeyde sağlanamadığı dezavantajlı ve risk altındaki çocuklar vardır. Bazen ailelerin çeşitli nedenlerle çocukları için uygun olanakları sağlayamaması, bazen de toplumun çocukları yetiştirmede elverişli formal ve informal kaynakları oluşturamamasından dolayı çocuklar için gerekli güvenli ortam sağlanamamaktadır. Toplum sistemi çocukların yetiştirilmesinde anne babaya yardımcı olmak, çocuklar için elverişli ortamlar oluşturmak, olumsuz koşulları ortadan kaldırmak gibi görevleri üstlenmelidir.

Okullar, çocuk ve ailesi, çocuğun içinde bulunduğu bütün çevre ile ilgili ve ilişkilidir. Bu nedenle çocukla ilgili ve ilişkili her durumun çocuğun yararına olabilmesi için çaba harcamak zorundadır. Ortak tutum ve yaklaşımların sağlanabilmesi, çocuğun gelişimine olumlu katkılar sağlayabilecek ortamların oluşturulabilmesi ve çıkacak sorunların önlenmesi ancak böyle mümkündür.

Bu araştırmada okullardaki dezavantajlı ve risk altındaki çocukları tanıma amaçlanmış ve onlara destek sağlama amacıyla yapılabilecek çalışmalar derlenmiştir. Alanda çalışan öğretmen arkadaşlara ve velilere faydalı olması dileği ile...

Dezavantajlı ve Risk Altındaki Çocuklar Proje Grubu

DEZAVANTAJLI VE RİSK ALTINDAKİ COÇUK VE ERGENLER

Türkiye nüfusu itibarıyla Avrupa' nın beşinci, Ortadoğu' nun birinci ülkesidir. Bu açıdan dünya sıralamasında ilk 20 ülke arasında yer almaktadır. Ülke nüfusu tabanda geniş, yukarıda ise 50 yaşın üzerinde daralan bir yaş piramidine sahiptir. Piramidin geniş tabanı çocuk ve gençlerden meydana gelmektedir.

Çocuk nüfusunun genel nüfusa oranı %41.78' dir. Çocuk nüfusun %42.37' si erkek, %48.64' ü kadındır. Bu istatistikler Türkiye' nin batılı ülkelerle karşılaştırıldığında önemli ölçüde çocuk nüfusa sahip olduğunu gösteri Çocuk sayısındaki bu ciddi göstergeler Türkiye' de çocuk nüfusun devlet ve toplum için önemli bir toplumsal olgu olduğuna tanıklık etmektedir

Sağlıklı bir toplum; bedensel, ruhsal, sosyal yönden sağlıklı bireylerden oluşur. Bireylerin tüm yönleriyle sağlıklı olabilmesi ise, çocuk ve ergenlerin çok yönlü gelişimine ve eğitimine önem vermek ve kaynak ayırmakla mümkündür.

Yaşam dönemleri içerisinde ergenlik, bireyin benliğine dönük duygularının en çok değiştiği; bununla birlikte, sağlıklı bir kişilik gelişimi için kendini kabul edebilmenin önem kazandığı kritik bir dönemdir. Ergenlik döneminde başarılması gereken gelişim ödevlerinin, gerçekleştirilmesi amaçlanan ideallerin ve yaşanan kaygıların; ergenlerin benliklerini tanımaları ve kabul etmeleri ile ilişkili olduğu görülmektedir. Zamanlarının önemli bir bölümünü okulda geçiren çocuklar için okul önemli bir yaşam alanıdır. Okul ortamında fiziksel, davranışsal, sosyal ve akademik olarak kaygı yaratabilecek pek çok yaşantıya sahip olduklarından okul öğrencilerde yoğun öfke duygularının oluşmasında potansiyel bir ortam olarak düşünülebilir. Bu durumda okul yaşantılarına dayalı öfkenin belirlenmesi önem kazanmaktadır.

Sağlıklı yetişmiş çocuk değer yaratmaya adaydır. Toplumun gelişebilmesi, sağlıklı bireylerden oluşması ile mümkündür. Bu nedenle yatırımların en etkili çocuklar için yapılan yatırımdır. Çünkü her yönden sağlıklı yetişmiş bir çocuk, gelecekte yaratıcı, üretici, çok yönlü düşünebilen, yaratıcı ve bilimsel problem çözme gücü yüksek, etkili iletişim kurabilen kendisi ve çevresiyle barış içinde yaşayabilen, gizil güçlerini en etkili bir biçimde kullanabilen, kendisini

gerçekleştirmiş mutlu bir yetişkin, hak ve sorumluluklarını bilen nitelikli bir vatandaş olacaktır.

Günümüz toplumlarında yaşanan hızlı değişim ve dönüşümlerden kuşkusuz en çok etkilenen kesim çocuklardır. Hızlı toplumsal değişim süreci beraberinde şiddet sorununu da gündeme getirmektedir. Hızla artan toplumsal sorunlara şiddete bağlı olarak suçluluk da eşlik etmektedir. Modernleşmeye koşut olarak şiddet olgusunun toplumda her geçen gün artması ve boyut değiştirmesi, sosyal çevrenin, teknolojinin ve medyanın çocuğun sosyalleşme sürecinde etkisini farklı açılardan sorgulama gereksimi doğurmaktadır. Çocuğun sosyalleşmesine ilk katkı sağlayan ailenin sosyo-kültürel yapısının yanında, teknolojik araçlarında aile hayatındaki yerinin şiddet üzerine etkisi yadsınamaz. Günümüzde kırsal ve kentsel yaşamın ayırıcı özelliklerini minimize eden iletişim araçlarının yansıtıkları da düşündürücüdür. “Y kuşağı” diye bilinen gençliğin teknolojiye bağımlı hale gelmesi ve teknolojinin sunduğu şiddeti aile ve okul ortamına yansıtması göz ardı edilemeyecek bir realitedir. Bu anlamda kırsal ve kentsel yaşamda şiddetin algılanış biçiminin gençler arasında farklılaştığı görülmektedir.

Çocukları suç işlemeye iten etmenler çok çeşitlidir. Çocukları suça sürükleyen etmenlerin değişik kaynakları olabilir: Aile, akran grubu, okul, toplumun sosyal ve ekonomik politikaları, eğitim, sağlık, sosyal refah sistemi, çocuk adalet sistemi, medya, toplum veya kişinin bireysel özellikleri gibi. Türk eğitim sisteminde okuldaki şiddet çocuk suçluluğunu oluşturan etkenler arasında yer almaktadır. Çocuk suçluluğunun eğitim kurumlarında ortaya çıkmasına neden olan okuldaki etkenlerin bazılarını; öğrencilere yönelik fiziksel ceza kullanılması, öğrencilerin okul çalışanlarına ve birbirlerine uyguladıkları şiddet, okul yöneticilerinin şiddet uygulama eğilimleri, öğrenci velilerinin okul çalışanlarına uyguladığı şiddet şeklide sıralayabiliriz. Okulda çocuk suçluluğunun etkenleri olan bu unsurların temelinde suçun kalıtsal, kültürel, töre, ahlaki, toplumsal tabakalaşma gibi bireysel, psikolojik ve sosyolojik özellikleri bulunmaktadır.

Eğitim hakkı, başta çocuklar olmak üzere her insanın en temel hakları arasında yer alır. Bu anlamda eğitim hakkının bir kamu hakkı olan ekonomik ve sosyal haklar içinde olduğu, çocuğun kişiliğine, kendisini ilgilendiren konularda kendisini ifade etme hakkına, fiziksel ve kişisel onuruna saygıyı da içerdiği

görülür (UNICEF,2007:35). Çocuğun insan haklarının yaşama geçmesi, doğuştan gelen insanlık onurunun korunması, bütüncül gelişimi ve potansiyelini gerçekleştirme eğitimi yoluyla sağlanabilir. Eğitim ayrıca, kimlik ve bağlılık duygusunun gelişmesi, sosyalleşme ve başkalarıyla etkileşimin belirli değerlerle uyum içinde gerçekleşmesi ve çevreyle etkileşimin sağlanmasının da aracıdır. Bu sürecin gerçekleşmesinin ilk şartı, çocuğun kaliteli ve sürekli bir biçimde eğitime haklarından yararlanmasıdır. Ancak, risk altındaki çocukların eğitime erişimleri, diğer çocuklara göre daha zor olabilir.

Çocukların risk ve onun olumsuz etkilerinden korunabilmesi için önleme odaklı çalışmalar yapılması gerekmektedir. Çocuklar zamanlarının büyük bir bölümünü okulda geçirdikleri için öğretmenlerin riskleri bilmeleri, tanımları ve çocuklarla iletişim becerilerini buna göre düzenlemeleri önemlidir. Risk altındaki çocuklarla çalışma konusunda öğretmenlerin bilgi eksikliği sorunların daha da artmasına hatta çocukların okuldan uzaklaşmalarına yol açabilmektedir. Sonuçta okuldan uzaklaşan çocuğun riskli davranışları da artacaktır.

Risk altındaki çocuklarla çalışabilmek için öğretmenlerin özellikle iletişim konusunda donanımlı olmaları gerekmektedir. Çünkü etkili iletişim bu çocuklara ulaşmanın ilk adımıdır. Yaşanan çatışmaların çözüme ulaştırılması, problemlerle baş etme, öfke kontrolü etkili iletişimle mümkün olabilmektedir. İletişim becerisi gelişmiş öğretmenlerin sorunların çözümünde daha yapıcı olacağı düşünülmektedir.

Çocuğun suç işlemesinde birincil kaynak olarak aile yer alırken ailenin dışında çocuğun kişiliğinin oluşmasında ve sosyalleşmesinde etken olan diğer sosyal kurumlar da önemli bir yer tutmaktadır. Ayrıca akran gruplarının ve kitle iletişim araçlarının da çocuğun olumsuz yönde sosyalleşmesinde ve suça yönelmesinde etkenlerden biri olduğu bilimsel çalışmalarla ortaya konulmuştur.,

DEZAVANTAJLI VE RİSK ALTINDAKİ ÇOCUKLAR KİMLERDİR?

Risk altındaki çocuklar dediğimizde de en sık karşımıza çıkan 4 grup olduğu görülmektedir. Bunlar:

1. Sokak çocukları,
2. Suça itilen çocuklar,

3. Çalışan çocuklar,
4. İstismara maruz kalan çocuklar
5. Göç etmiş, mülteci çocuklar şeklinde gruplandırılabilir.
6. Bunun yanı sıra, Davranış bozukluğu, Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Sendromu, Karşı olma karşıt- olma bozukluğu gibi ruhsal ve davranışsal bozukluğu olan çocuklarda bu gruba dahil edilmektedir.

Bu grupları değerlendirdiğimizde ilk dikkati çeken olgu grupların birbirinden bağımsız olmadığı tam tersine iç içe geçmiş olmalarıdır. Örneğin sokak çocuklarının önemli bir kısmının suça itilen çocuklar grubuna da girdiği izlenmektedir. Sokakta yaşamının doğal uzantısı olarak, tek başına yaşamaları mümkün olmayan bu çocukların, çetelerde yer alarak suç işleme olasılıkları artmaktadır.

Risk Altında Olan Çocukların Sergiledikleri Davranışlar:

- * Okuldan kaçma,
- * Alkol, madde kullanma
- * Suç işleme ya da suç işleme eğilimi içinde olma,
- * Şiddet eğilimi gösterme
- * Sokakta çalışma,
- * Evden kaçma,
- * Kendine zarar verme,
- * Erken cinsel ilişkide bulunma.

Yol Açan Etkenler:

- * Genetik etkenler,
- * Ailesel etkenler,
- * Göç,

* Psikolojik (Dürtü kontrol eksikliği engellenme eşiğinin düşük olması, sosyal beceri düşüklüğü, huzursuzluk) etkenler

* Çevresel(Yoksulluk, ekonomik geleceğin zayıf olması, riskli davranışların o çevre içinde yaygın olması, kabul görme, yüksek riskli arkadaşların varlığı) etkenler

Yapmış olduğumuz bu çalışmada; dezavantajlı ve risk altındaki çocukların olası davranış sorunları, şiddete ve suça eğilimli çocuklar ile ilgili kavramlar açıklanacaktır.

ŞİDDETE EĞİLİMLİ ÇOCUKLAR

Okullarımızda potansiyel olarak şiddet riski taşıyan çocukların fark edilmesi ve gerekli çalışmaların yapılması şiddet sorununu azaltabilir. Kuşkusuz potansiyel olarak şiddet sergileyebilecek nitelikler taşıyan çocukların mutlaka şiddete başvuracakları anlamı çıkarılmamalıdır. Ancak bu çocukların ilgi ve desteğe gereksinim duydukları açıktır. Bu nedenle yönetici, öğretmen, okul psikolojik danışmanı ve velilerin risk altındaki çocukların niteliklerini bilmelerinde yarar vardır. Perry (2001) aşağıdaki özelliklere sahip çocukların şiddete başvurma bakımından risk altında olduklarını belirtmektedir:

- Saldırgan ve tepkisel olanlar, dürtülerini kontrol edemeyenler
- Okulda sosyal etkinliklere katılmayıp, dışarıda kalanlar
- Derslerinde sorun yaşayan başarısız öğrenciler
- Parçalanmış ailelerden gelenler ve çocuğa nasıl davranması gerektiğini yeterince
- bilmeyen anne ya da babası olanlar
- Evde şiddete uğrayan ya da şiddete şahit olanlar
- Geçmişinde çocukluk istismarına uğrayanlar

ŞİDDET SİNYALİ VEREN ÇOCUKLARI FARKETME

Şiddete yol açabilecek her davranışı önceden yüzde yüz tahmin etmek olası değildir. Ancak risk altındaki çocuklar aslında sinyal verirler. Bu nedenle öğretmenler çocuklardan gelen bu uyarı sinyallerine dikkat etmelidirler. Alarm veren çocukların özelliklerini tanımak, gerekli önlemlerin alınmasını

kolaylaştırdığı gibi, ileride ortaya çıkabilecek olası daha büyük sorunların önünün alınmasını da sağlar. Bu sinyaller şöyle özetlenebilir:

Sosyal Çekilme ve Dışlanmışlık Duygusu: Bazı durumlarda yavaş yavaş başlayan ve sonunda zirve yapan sosyal dışlanma, yalnızlaşma ve geri çekilme davranışı sorun yaşamakta olan çocuğun önemli bir göstergesi olabilir.

Büyüme ve özellikle de ergenlik dönemlerinde pek çok gencin dışlanma ve reddedilme nedeniyle acı çektiği bilinmektedir. Sorunlu çocuklar sıkça ruhsal bakımdan sağlıklı olan akranları tarafından dışlanırlar. Saldırgan olmayan arkadaşları tarafından dışlanan bu çocuklar kendileri gibi saldırgan eğilimli çocukları ararlar. Bu durum onların saldırganlık eğilimlerini pekiştirme riskini de beraberinde getirir.

Şiddete Uğramış Olmak: Evde, çevrede ya da okulda fiziksel şiddete ya da cinsel tacize uğrayan çocukların kendilerine ya da diğer çocuklara şiddet uygulama riski vardır.

Duygusal Taciz: Arkadaşları ve aileleri tarafından sürekli olarak alaya alınan, kızdırılan, küçük düşürülen çocuklar sonunda sosyal çekilme içine girebilmektedirler. Bu durumdaki çocuklar desteklenmeyip, bu sorunları yaşamaya devam ettiklerinde uygun olmayan davranışlar sergileyebilmekte ve şiddete başvurabilmektedirler.

Şiddetin Yazı ve Resimlerde Dışa Vurulması: Çocukların yazdıkları yazı ve çizdikleri resimlerde şiddete yer vermeleri çoğu zaman zararsızdır. Ancak, bu yazı ve resimlerin belirli bir kişiye doğrudan yönelik olması ve bu durumun tekrarlanması çocuğun yaşadığı duygusal bir soruna işaret eder ve potansiyel şiddetin işareti sayılabilir. Bu nedenle bu işaretlerin ciddiye alınması, ancak yanlış yorumlama riskine karşı, değerlendirmeyi uzman kişilere bırakmak gerekir.

Kontrol Edilemeyen Öfke: Öfke doğal bir duygudur ve herkes tarafından zaman zaman yaşanır. Ancak bir genç çok sık öfkeleniyor ve kendisini rahatsız eden en ufak olaylarda bile aşırı öfke sergiliyorsa bu durum kendisine ya da diğerlerine karşı yönelebilecek potansiyel şiddetin göstergesi sayılabilir.

Yoğun Disiplin Sorunları: Öğrencinin evde ve okulda yaşadığı kronik davranışlar ve

disiplin sorunları bu çocuğun duygusal ihtiyaçlarının karşılanamadığı anlamına gelir. Bu durumun devam etmesi halinde, çocuk potansiyel olarak şiddet kapsamına girebilecek davranışlar sergileyebilir.

Geçmişinde Şiddet ve Saldırganca Davranışların Olması: Geçmişlerinde saldırganca davranışlar ve şiddet sergilemiş olan öğrenciler desteklenmedikleri ve psikolojik yardım almadıkları sürece bu tür davranışlarına devam etme eğilimi gösterirler. Bu davranışlar, diğer insanlara olabileceği gibi, hayvanlara eziyet etme, okulun eşyalarına ve çevreye zarar verme ve hatta bilerek yangın çıkarma biçiminde de kendini gösterebilir. Geçmişte çeşitli ortamlarda ve durumlarda sıkça bu tür davranışlar sergileyen anti sosyal çocuklar risk grubu içinde yer alırlar.

Farklılıkları Kabullenememe ve Önyargılı Tutumlar: Farklı özellikleri bulunan birey ya da grupları kabul edemeyen, onlara önyargılı yaklaşan ve nefret eden çocuk ve gençler de potansiyel olarak şiddet riski taşırlar.

Ateşli Silahlara Sahip Olma, Taşıma ve Kullanma: Çocukların ve gençlerin yasal olmayan biçimde ateşli silahlara sahip olmaları, taşımaları ve kullanmaları şiddet riskini arttıran faktörlerdendir. Araştırmalar bu gençlerin aynı zamanda kurban olma olasılıklarının da yüksek olduğunu göstermektedir. Bu nedenle aileler çocuklarını denetlemeli, bu tür silahlara ulaşmalarını engellemelidirler. Özellikle de geçmişinde yoğun saldırganca davranışlar bulunan, çabuk sinirlenen ve diğer duygusal sorunları olan çocuk ve gençlerin ateşli ve diğer silahlara ulaşmamaları gerekir.

Tehdit Etmek: Kızgınlık anında herkes birilerini tehdit edebilir. Ancak birinin şiddetin türü ve niteliğini de ayrıntılı olarak belirten tehditlerde bulunması olası şiddetin en iyi yordayıcılarından biridir. Bu nedenle bu tür tehditler ciddiye alınmalıdır.

Şiddetin Yakın İşaretleri

Şiddetin yakın işaretleri, öğrencilerin kendilerine ya da bir başkasına potansiyel olarak zarar verecek tehlikeli davranışlara yakın olduklarını gösteren işaretlerdir. Bu nedenle bu tür yakın işaretleri daha ciddiye almak ve anında müdahale etmek gerekir. Şiddetin yakın işaretleri genellikle tek başına ortaya çıkmaz. Tehlikeyi ortaya koyan bir çok işaret bir arada gözlenir. Bu işaretler genellikle açıkça görülebilen, süreklilik sergileyen, ciddi, öğrencilere, personele ya da diğer bireylere yönelik düşmanca davranışlar ya da tehditlerdir. Şiddetin

yakın işaretleri genellikle birden çok okul personeli tarafından fark edildiği gibi gencin aile bireyleri tarafından da gözlenir.

Aşağıdaki davranışları sergileyen öğrencilerin şiddetin yakın işaretlerine sahip oldukları söylenebilir:

- Arkadaşları ya da aile bireyleriyle fiziksel olarak ciddi boyutlarda kavga etmek.
- Eşyalara ciddi oranda zarar vermek
- Nedeni basit gibi görünen olaylar karşısında bile şiddetli biçimde öfkelenmek
- Ölümcül şiddet uygulayacağına ilişkin detayları belirtilen tehditler etmek
- Ateşli ve kesici silah ve diğer tehlikeli aletlere sahip olmak ve/veya bunları kullanmak
- Kendini yaralayacağına ya da intihar girişiminde bulunabileceğine ilişkin tehditlerde bulunmak.

Şiddete ilişkin uyarı işaretleri yakın bir tehlikeyi gösteriyor ise, yapılması gereken ilk ve en önemli şey güvenlik tedbirlerini almak ve hemen harekete geçmektir. Okul

yöneticileri ve olası durumlarda emniyet güçleri hemen devreye girip müdahale ederken öğrencinin aşağıdaki özellikleri taşıyıp taşımadığını da hesaba katmalıdırlar:

- Öğrencinin şiddet uygulayacağına ilişkin zaman, yer ve uygulayacağı yöntemi ortaya koyan ayrıntılı bir planının olması
- Saldırgan bir geçmişinin olması
- Geçmişinde yaptığı tehditleri yerine getirmiş olması
- Üzerinde bıçak ya da silah olması
- Etrafındakileri bu silahları kullanmakla tehdit etmesi

Okullarda Şiddeti Önlemek İçin;

Okullarda şiddeti önlemek için bunu bir sorun olarak görmek, gerekli önlemleri almakve uygulanabilecek müdahale programları geliştirmek gerekmektedir. Bu programları geliştirirken izlenebilecek stratejiler şöyle sıralanabilir:

1. Öğrencilere, öğretmenlere ve velilere okulda yaşanan şiddet olaylarının yaygınlığı, şiddetin sebepleri ve sonuçları hakkında doğru ve kapsamlı bilgiler verilmelidir.
2. Okulda şiddet sorununun yaygınlığı saptanmalı, şiddet eğilimli ve kurban öğrencilerin şiddete ilişkin tutum ve inançlarının ne olduğu belirlenmelidir. Ek olarak öğrencilerin, okulda şiddetle ne ölçüde etkili mücadele edildiği konusundaki algıları ile ne tür önlemlerin alınması gerektiğine ilişkin düşünceleri belirlenmelidir.
3. Şiddete karşı duyarlılığı azaltan yanlış inançlar vardır: Kavga etmek ve saldırganca davranmak, büyüme ve gelişmenin doğal bir parçasıdır; şiddete uğrayanlar belki bir süre acı çekerler ama bunu daha sonra unutacaklarından pek de büyütülecek bir şey değildir; vb. Bu tür yaygın inançların doğru olmadığı başta öğrenciler ve öğretmenler olmak üzere tüm okul personeline anlatılmalı ve bu yanlış inançlar ortadan kaldırılmalıdır.
4. Türü ne olursa olsun okulda şiddet eylemlerin kabul edilemez olduğu vurgulanmalı, bu sorunla etkin bir biçimde baş edebilmek için uygun politikalar geliştirilmelidir.
5. Şiddetle baş edebilmek için gerekli önlemleri de içeren okul kurallarının geliştirilmesi ve bu sürece öğrencilerin de katılması sağlanmalıdır.
6. Okul çevresinde ve okulda şiddet eylemlerinin en sık yaşandığı yerlerde güvenlik için ek önlemler alınmalıdır. Özellikle nöbetçi öğretmenlerin bu bölgeleri sık sık kontrol etmesi sağlanmalıdır.
7. Okullarda şiddet konusu, örneğin Hayat Bilgisi/Sosyal Bilgiler gibi derslerin programlarında yer almalı, hatta zaman zaman gizli müfredatın bir parçası olarak diğer derslerde de gündeme getirilmelidir.
8. Programlarda davranış kontrolü, kendi kendini denetleme stratejileri, kişilerarası sorun çözme becerileri, çatışma çözme becerileri, atılganlık eğitimi ve sosyal beceri eğitimi gibi konulara yer verilebilir. Koruyucu ve müdahale edici stratejileri bünyesinde birlikte barındıran bir programa tüm okul personelinin eğitimden geçirilerek katılmaları gerekir. Bu programlara sadece öğretmen ve yöneticiler değil, aynı zamanda bakıcılar, hizmetliler, kantin görevlileri ve servis araçlarının sürücüleri gibi diğer personelin de katılımı sağlanmalıdır.
9. Okul şiddeti konusunda aileler bilinçlendirilmeli, müdahale sürecine anne ve babaların katılımı sağlanmalıdır. Okulda öğretmenlerin çocukla yaşadıkları

sorunun benzerini anne-babaların da evde yaşadıkları ve genellikle evdeki kurbanın okulda zorba olduğu unutulmamalıdır. Dolayısıyla anne-babaların anne baba eğitimine katılmaları, anne-baba olma ve çocuk yetiştirme becerilerini öğrenmeleri son derece önemlidir. Bu sebeple müdahale programları ev ile okul arasında koordineli bir biçimde yürütülmelidir.

10. Şiddet eğilimli çocuklar için gerektiğinde bireysel ya da grupla psikolojik danışma hizmeti sunulmalıdır. Bu hizmetlerin, saldırgan davranışların yerine daha uygun davranışları yerleştirecek becerilerin geliştirilmesi ya da kaçınma ve geri çekilme davranışlarının yerine daha medeni ölçüler içerisindeki atılgan davranışların yerleştirilmesi üzerinde durulduğu zaman daha etkili sonuçlar verdiği unutulmamalıdır.

11. Sorununun gerçekçi bir resminin ortaya çıkması için şiddet sorunları, yaşanan sorunlara karşı alınan önlemler ve elde edilen sonuçlar düzenli aralıklarla değerlendirilmeli, toplanan bilgiler öğretmen, yönetici, öğrenci ve velilerle paylaşılmalıdır. Bu süreçte şiddet eğilimli çocuklar saptanmalı ve müdahale programına alınmalıdır. Verilerin düzenli olarak öğretmen, öğrenci ve velilere iletilmemesi durumunda, bu kişilerin duyarlılığının ve müdahale programını destekleme güdülerinin azalabileceği unutulmamalıdır.

ÖĞRETMENLER NELER YAPABİLİRLER?

Öğretmenler öğrenciler arasında yaşanması olası şiddet olaylarında kilit rol oynarlar. Ancak öğretmenlerin bu sorunla etkili bir biçimde baş edebilmeleri için şiddet eğilimli öğrencileri nasıl önleyeceklerini ve kurbanları nasıl korumaları gerektiğini bilmeleri ve bunu uygulayabilmeleri gerekir. Çünkü öğretmenler davranışları ile şiddete teşvik etme, şiddete izin verme ya da zorbalığı önleme potansiyeline sahiptirler. Aşağıda öğretmenlerin bu konuda yapabilecekleri maddeler halinde sıralanmıştır.

1. Okul yönetimini bilgilendirin

Okula bazı öğrencilerin ateşli veya kesici aletlerle geldiklerine ilişkin bir duyum aldığınızda veya şiddete davetiye çıkaracak tehlikeli bir durum sezdiğinizde bu durumu mümkün olan en kısa zamanda okul yönetimine bildirin.

2. Şiddete sıfır tolerans tanıyın

Türü ve gerekçesi ne olursa olsun hiçbir şekilde şiddete tolerans göstermemek.

3. Öğrencilerinizle birlikte uyulması gereken kuralları belirleyin

Şiddetle mücadeleyi kolaylaştırmak için şiddete asla izin vermeyen sınıf kurallarını belirleyin. Bu kuralların içine diğer öğrencilere kötü isimler takma ve başkalarını kızdırmanın da kabul edilemeyecek davranışlar arasında yer aldığını belirtin. İstenen ve istenmeyen davranışların net bir biçimde konulması önemlidir.

4. Kuralları öğrencilerle birlikte belirleyin

İstenen ve istenmeyen davranışların net bir biçimde tanımlanması önemlidir. Ancak daha önemlisi bu kuralları öğrencilerle birlikte belirlemek ve hatta sınıf panosunda ilan etmektir.

5. Ödül ve yaptırımları belirleyin

Belirlenen bir dizi kurala ek olarak, kurallara uyan öğrencilere ödül verin ve uymayan öğrencilere uygulanacak yaptırımları da belirleyin. Bu yaptırımların belirlenmesi bir anlamda öğrencileri kurallara uymaya zorlayacaktır. Bu nedenle sınıfta asılacak kurallar listesinin yanına yaptırımlar listesini de koymakta yarar vardır. Uyguladığı şiddet karşısında kendisine bir ceza verilmediğini gören zorba bir öğrenci yaptığı kötü davranışın ödüllendirildiği düşüncesine kapılabilir. Bu tür öğrencilere yönelik ilk yaptırımlardan biri, hemen özür dilemek ve yanlış davranışını telafi edecek bir şeyler yapmaya onu zorlamak olabilir.

6. Başkalarına saygılı olmayı teşvik edin

Öğrencilerinizin diğer öğrencilerden görmek istedikleri saygıyı kendilerinin de diğerlerine göstermesi gerektiğinin altını çizerek onları teşvik edin.

7. Güvenli bir sınıf ortamı yaratın

8. Öğrencilerinizin size olan güvenlerini koruyun

Öğrenciler şiddete uğradıklarında ya da şiddete tanıklık ettiklerinde, bu durumu öğretmenlerine anlatabilmeleri için öğretmenlerine güvenmeleri gerekir.

9. Uyarı işaretlerine karşı tetikte olun

Şiddet tehlikesi içinde olup tehlike sinyalleri veren öğrencilere yardım sunabilmeniz için öncelikle bu öğrencileri fark etmeniz gerekir. Bunun için de tehlike sinyali veren öğrencilerin belirleyici özelliklerini tanımanız gerekir. Tehlike sinyali veren öğrencilerin belirgin özellikleri bu el kitabında ayrıntılı olarak yer almaktadır.

10. Şiddet riskini azaltıcı okul politikalarına destek olun

Okulun şiddet karşıtı politikalarının uygulanmasına katkıda bulunarak sınıf içi ve dışı sorumluluklarınızı yerine getirin.

11. Şiddet karşıtı programlara destek olun

Okulda uygulanan şiddet karşıtı programın önemine inanın ve programdaki rolünüzü aksatmadan yerine getirin.

12. Model olun

Öğrenciler öğretmenleri model alırlar. Kendisi zaman zaman da olsa şiddete başvuran, gücünü ve otoritesini kötü kullanan bir öğretmen şiddetin kabul edilebilir bir olgu olduğu mesajını verir.

13. Akademik başarıyı arttırın

Araştırmalar şiddet ve zorbalık yapan öğrencilerin genellikle okul başarısı düşük öğrenciler arasında daha yaygın olduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle öğretmenler zorbalık yapan ve şiddet uygulayan öğrencilerine özel akademik ilgi göstererek başarılarını arttırmalıdır.

14. Karakter gelişimine önem verin

Öğretmenler öğrencilerin kendine güven, özsaygı ve sosyal becerilerini geliştirmelerine yardım etmelidir.

15. Şiddete karşı uyanık olun

Şiddet ihtimaline karşı her zaman tetikte olmalısınız.

16. Şiddeti ciddiye alın

Şiddet olayına tanık olduğunuzda ya da öğrenciler tarafından size bir şiddet olayı iletildiğinde bunu ciddiye alın ve gereğini yapın.

17. Riskli mekânları kontrol edin

Özellikle nöbetçi olduğunuzda şiddet olayı meydana gelme riski taşıyan mekânları kontrol edin. Her okulun riskli yerleri farklı olmakla beraber, özellikle kuytu yerler, okul bahçesi, oyun alanı, tuvaletler ve dar koridorları gözetim altında bulundurun.

18. Riskli zamanlarda daha dikkatli olun

Öğlen arası boşluklarda okulun, teneffüs saatlerinde ise sınıfların daha riskli olabileceğini düşünerek gerekli tedbirleri alın.

19. Cezadan daha çok ödüle yer verin

20. Rekabetçi eğitim kadar işbirlikçi öğrenmeye de önem verin

21. Sınıf yönetiminde öğrencilerinizle işbirliği yapın

22. Öğrencilerinizin sosyal ve arkadaşlık becerilerini geliştirmelerine yardım edin

23. Şikayetleri ciddiye alın

Öğrenci ya da velilerden zorbalık ya da şiddet konusunda şikayetler geldiğinde, dikkatlice dinleyin, işi ciddiye alın ve gerekenleri ihmal etmeyin. Ayrıca bu öğrenci ve velileri yapılanlar konusunda bilgilendirin.

24. Değerlendirme yapın

Şiddet konusunda yapılan çalışmaların etkililiğini konunun muhatapları ile değerlendirin.

25. Şiddete karışanlar ile tanıklık edenlere zaman geçirmeden yardım sunun

26. Şiddete karışan çocukların ailelerini mutlaka bilgilendirin ve sorunu çözmek için onları da sürecin içine katın

27. Öğrencileri şiddet ve zorbalık konusunda bilgilendirin

28. Sorunları görmezlikten gelmeyin

Şiddet sorunu geçmişte kaldı gibi sözler söyleyerek okulu temize çıkarmaya çalışmayın. Tam tersine okulun şiddet karşıtı politikalarını ve etkinliklerini anlatarak velilerle işbirliği yapın.

29. Zorbalık olaylarına duyarlı olun

Bazı öğretmenler benim sınıfımda ve bizim okulda şiddet yok demektedir. Gerçeği örtme eğiliminde olan bir öğretmen, ya sorunu göremiyor ya da bilinçli olarak görülmesini engellemektedir. Ortada bir sorun yoksa çözüm aramaya da gerek kalmaz.

30. Öğrencilerinizi tanıyın

Hem siz öğrencilerinizi hem de öğrencilerinizin birbirlerini tanımaları için küçük anketler uygulayın. Birbirlerinin ilgilerini, hobilerini ve koşullarını öğrenen öğrencilerin birbirlerini anlamaları kolaylaşabilir.

31. Öğrencilerin birbirleri hakkında olumlu şeyler yazmalarına dayalı egzersizler yapın.

Bu tür etkinliklerin öğrencilerin öz saygılarını yükseltme potansiyeli vardır.

32. Velileri tanıyın ve onlarla işbirliği yapın

33. Şiddeti teşvik edici davranışlardan kaçınin

Öğretmenler istemeden de olsa iki şekilde şiddete katkıda bulunabilirler:

Birincisi, güç ve statünün denetim için meşru mekanizmalar olduğu mesajını vererek gücün kötü kullanımı için örnek oluşturabilirler. İkincisi, öğrencilerin mağdur olduklarında yardım almalarını güçleştirebilirler. Oysa mağdurlar güç durumunda kaldıklarında kendilerine yardım edecek, sorunlarını ciddiye alacak ve güvenecekleri öğretmenleri olmasını isterler. Ancak şiddete uğradığında bu durumu öğretmene anlatan bir çocuk, öğretmeni tarafından kendisine “ispiyoncu” ya da “muhallebi çocuğu” muamelesi yapılırsa bir daha kolay kolay yardım isteyemez. Ayrıca bu tür öğretmen davranışları zorbaları ve şiddet yanlılarını cesaretlendirir.

34. Önyargılardan uzak olun

Okulda popüler olan veya öğretmenlerin gözdesi olan öğrencilerin yaptığı şiddet içerikli davranışlar öğretmenler tarafından göz ardı edilebilir ya da iddialara inandırıcı bulunmayabilir. Buna karşın öğretmenleri kızdıran, tahrik eden, sinirlendiren öğrenciler zorbalığa uğradığında, öğretmen önyargıları nedeniyle buna inanmayabilirler.

35. Doğrudan gözlenemeyen şiddete dikkat edin

Şiddetin dışarıdan kolayca görülebilecek türleri olduğu gibi kolayca görülmeyen türlerinin de olduğu unutulmamalıdır.

36. Şaka ile şiddet arasındaki farkı ayırt edin

37. Şiddet karşıtı poster yarışması düzenleyin

Öğrencilerin şiddete karşı duyarlılıklarını artırmanın en etkili yöntemlerinden biri budur. Mesajı en etkili veren posteri ödüllendirin.

38. Öğrencilerinizi şiddete uğradıklarında ne yapmaları gerektiği konusunda bilgilendirin

Bazı öğrenciler akranları tarafından şiddete uğradıklarında bazen korktuklarından bir şey yapmamakta, bu durumu kimseye anlatmamaktadırlar. Bazen de gerçekten ne yapmaları gerektiğini ve kimden yardım alabileceklerini bilmemektedirler. Öğretmenlerin bu öğrencileri bilgilendirmeleri gerekir.

39. Alt sınıflardaki öğrencileri üst sınıflardaki öğrencilerden koruyun

40. Pasif izleyicileri uyarın

Şiddet olayları meydana geldiğinde bazı öğrencilerin mağduru korumak amacıyla müdahale etmeyip sessiz kaldıkları bilinmektedir. Oysa okulda şiddet ve zorbalık olaylarıyla mücadele etmek herkesin görevidir ve öğrencilere de düşen sorumluluklar vardır. Bu nedenle öğretmenlerin pasif kalmayı tercih eden

öğrencileri de uyarmaları ve şiddete tanıklık ettiklerinde zorbaya dur demeleri, mağduru korumaya çalışmaları, en azından bir yetişkine haber vermeleri gerektiğini belirtin.

41. Müdahale edin

Şiddet olaylarına tanık olduğunuzda “bırakalım öğrenciler kendi sorunlarını kendileri çözsünler” demek uygun değildir. Şiddete tanıklık eden bir öğretmenin ilk müdahaleden sonra hemen duruma el koyması ve bu öğrenciyi okul psikolojik danışmanına yönlendirmesi gerekir. Böylece zorba öğrenciye yaptığı zorbalığın yanına kâr kalmadığı bildirilmiş, bu okulda şiddete tolerans gösterilmediği mesajı verilmiş olur.

42. Velilerle çocukları hakkında görüşün

Velileri okula davet ederek çocuklarının gelişimi veya varsa çocuklarına ilişkin kaygıları hakkında görüşün. Başarı kazanan öğrencilerin velilerine de tebrik mesajları gönderin.

43. Çatışma çözme ve öfke kontrolü becerilerinizi geliştirin ve bunları öğrencilerinize öğretin

Öğrencilerinizin bu becerileri günlük yaşamlarında kullanabilmelerine yardım edin. Dersinizin konusu ne olursa olsun bu becerileri öğrencilerinizle tartışabilirsiniz.

44. Öğrencilerinize, şiddet ve şiddetin nasıl önlenebileceğine ilişkin önerilerini sorun

45. Öğrencilerinizi şiddet veya suç konusunda bildiklerini anlatmaları için cesaretlendirin

46. Öğrencilerinizde farklılıklara tolerans kültürü geliştirin

47. Öğrencilerinizin sosyal becerilerini geliştirin

Bu çerçevede başkalarına karşı nazik davranmayı, farklı görüşlere saygı duymayı, başkalarını takdir etmeyi, vb. öğretebilirsiniz.

48. Şiddete uğrayan ve zarar gören öğrencilerinizi dikkatle dinleyin

49. Şiddeti önlemek amacıyla gerçekleştirdiğiniz uygulamaların etkililiğini düzenli olarak değerlendirin

50. Şiddet mağdurlarına danışmanlık hizmeti veren meslektaşlarınızın da zaman zaman yardım ve desteğe ihtiyacı olabileceğini aklınızdan çıkarmayın

SUÇA İTİLMİŞ ÇOCUKLAR

Küçük yaşlarda tüm çocuklar ufak tefek suçlar işlerler. Hatta bazı uzmanlara göre, her çocuk kendisini yenebilecek suçluluk dürtülerine sahiptir; aslında suçluluk kategorisine girdiği halde, önemsiz sayılan küçük suçları işlemeyen hiç kimse yoktur. Ancak bu küçük suçları işleyen çocukların gelecekte de suç işleyecekleri, suçlu olacakları anlamına gelmez. Gelişim süreci içinde çocukların büyük bir bölümü toplumsallaşmada ve çevreye uyumda dengeyi sağlayacaklardır.

Çocuklar, hangi kurallara neden uyulacağını yeterince algılayamazlar, çünkü henüz asosyal'dirler, toplumsallaşma süreci tamamlanmamıştır. Çoğunlukla yetişkinler, onlara uyulacak kuralları nedenleriyle anlatmazlar. Aslında kurallar da onların doğal dürtüleriyle çelişmektedir. Ergenlik dönemindeyse, suça yönelten etkenler, hızlı bir bedensel ve ruhsal değişimden, kalıtsal nedenlerden, zekâ potansiyelinin sınırlılığında kaynaklanacağı gibi, çocukluk evresine dek uzanan yanlış eğitim ve yetersiz sevgi kökenli de olabilir. Değişen değer yargıları, ahlak ve sanayileşme, göçler, ekonomik bunalımlar gibi sosyo-ekonomik kaynaklı nedenler de ergeni suça iten etkenler arasında sayılabilir.

Thomas d'Aquin, suçların çoğunu kökeninde sosyal ihtirasların yattığını, ancak yoksulluğun suça neden oluşturan bir etken olduğunu da ortaya koymuştur.

Çağdaş bilim adamlarından Burt, suça yalnızca bir "semptom" (symptom), (araz, belirti) gözüyle bakılabileceğini ve bunun kökeninde zihin olduğunu, suçluluğun ruhsal bir sorun olarak ele alınması gerektiğini öne sürmüştür. Bazı kuralları bozduğu için, çocuğu dövmek ve susturmak üzere ceza kurumlarına göndermek, küçük bir ateşi olan kimseyi, başkalarına bulaştırmaması için hastaneye göndermeye benzer. Tıpkı bedensel hastalıklarda olduğu gibi, suça konu olan anti-sosyal davranışlar ve ahlaka ilişkin hastalıklarda da belirtilerle değil, nedenler bulunup onlarla savaşılmalıdır. Çünkü nedenler, bütünüyle ortaya konmadan hiçbir tedavi önerilemez.

Yavuzer (1993), farklı tanımları yapılan "suç" kavramının Ceza Hukuku'nun tanımladığı gibi, "yasanın cezalandırdığı hareket" olarak ele alınamayacak kadar karmaşık ve çok yönlü olduğunu ifade etmektedir. Çağlar (1981), suça yönelen çocukları, davranışları sosyal çevreleri ana-baba tutumları veya kişisel özellikleri

nedeniyle suç işlemeye yatkın veya suç işleme tehlikesi içinde bulunan çocuklar olarak tanımlamıştır. Ayrıca Çağlar (1981)'a göre, suçlu çocuklar, aşırı alkol, ilâç kullanma, çocuğun kötüye kullanılması, çeşitli ruh hastalıklarının ve psikopatiye kadar uzanan karakter bozukluklarının kurbanlarıdır. Küçük yaşlarda hiç sevgi ve sempati görmemiş, aldatılmış ve bunun sonucu olumsuz davranış örüntüleri geliştirmiş kimselerdir.

Ergenlik döneminden önce hatalı davranışlarına rastlanmayan çocukların ergenlik çağında işledikleri suçlar, bu özel dönemin zorluk ve gereksinimlerinin doğurduğu sorunlardan ayrı düşünülemez. Uygun bir yetiştirme yöntemi uygulandığında, bu çocuklar normale dönmek üzere yeterli güce sahiptirler.

Bozuk aile düzeninden gelen suçlulukta çocuğa birtakım kötü davranış örnekleri aşılanır. Çocuk, aile ve yakın çevresinin kusurlu yanlarını benimser ve Levy'nin deyişiyle ana dilini öğrendiği gibi bunları da öğrenir.

İkinci derecede anti-sosyal davranış bozukluklarına sebep olan suçluluk türünde çocuklar, sara, beyin iltihabı gibi tümüyle organik koşullara karşı bir tepki olarak ikincil planda ortaya çıkan kontrol edilmemiş davranış ya da suçlara sahiptirler.

Ekonomik yoksunluk nedeniyle işlenen suçlar, yaşamlarının ilk yıllarında sürekli olarak yoksulluk çekmiş ve yaşama yolunu suç işlemekte bulan büyük bir grup çocuğu kapsar.

Nörotik suçlu kategorisinde, nörotik eğilimlerin zayıf ego ya da bozuk kişilik yapısıyla birleştiği vakalardır.

Çocuk suçluluğu içinde en az anlaşılana ve tedaviye en çok karşı koyanı psikopatik suçlulardır. Bu gruba, anti-sosyal kişiler, ahlâk açısından yozlaşmış, bozulmuş kimseler, kleptomanlar ve eşcinseller girer.

Hafif ve ağır psikotik hastalıklardan dolayı davranış bozukluğu gösteren çocuklar bu gruba dahil edilebilir..

Çocuk Suçluluğuna Neden Olabilecek Etmenler

Kalıtımsal ve biyolojik etkenlerle, çocuğun gelişim evrelerine ilişkin özellikleri bilmemekten doğan eğitim hataları, çocuk suçluluğunun ön koşullarını oluşturur. Bu etkenler, toplum ve yakın çevre koşullarıyla birleşerek çocuğu suçlu davranışa iten önemli uyarım olmaktadır. İnsan gelişim süreci içerisinde

bebeklik, çocukluk, gençlik, yetişkinlik ve yaşlılık gibi evrelerden geçer. Gelişim evreleri de birbirlerini etkiler. Bu evrelerden ilki olan bebeklik döneminde anne ve baba önemli rol oynamaktadır.

Yapılan araştırmalar, ana-baba kaybının uyum bozukluğu kadar davranış bozukluğunda da etkili rol oynadığını göstermektedir. İntihar girişiminde bulunan ve çeşitli bunalım belirtileri gösteren hastaların büyük bir bölümünün ilk çocukluk yıllarında annelerini kaybettikleri saptanmıştır. Ayrıca annenin varlığına karşın, çocuğa yeterince sevgi iletememesini de içine alan anneden yoksunluk beraberinde endişe, aşırı sevgi gereksinimi, güçlü bir intikam duygusu ve bunlardan doğan suçluluk davranışı bunalımını getirebilir. İç dünyasındaki zorlukları bu tür tepkilerle ortaya koyan çocuğun sinir sisteminde bozukluklar, davranış ve kişilik yapısında dengesizlikler görülür. Bowlby, karakterin şekillendiği ilk beş yıl içinde anneden ayrı kalmanın çocukta suçlu kişilik yapısının oluşumunda en büyük etken olacağını ileri sürer. Mala ilişkin suçlardan oluşan deneklerin % 40'ının ilk beş yıl içinde annelerinden ayrı kaldıkları saptanmıştır. Hükümlü gençler üzerinde yapılan bir araştırmada suçlu deneklerin % 46'sının çeşitli nedenlerle anne-babalarından ayrı kaldıklarını, % 22'sinin de parçalanmış ailelerden geldikleri tespit edilmiştir.

İlk on sekiz aylık dönem içinde bebeğin temel bağımlılık gereksinimleri karşılanmışsa, çocuk kendini kişilik gelişimi için ikinci evreye hazır hisseder; tam tersine, bu gereksinimler yeterince karşılanmamışsa, çocuk öteki evrelere geçemeyebilir. Son çocukluk çağına "Çete Çağı" (Gang Age) denir. Çeteler, ortak ilgiler sahip çocukların kendiliğinden oluşturdukları oyun gruplarıdır. Kendi otoritelerini kendileri sağlarlar. Çocuk suçluluğuna, problemliliğe ya da geçiş evresi olarak adlandırılan ergenlik döneminde daha çok rastlanmaktadır. 14 yaş gerek İngiltere, gerekse bazı Avrupa ülkeleri ve ülkemizde en çok suç işlenen yaş olarak belirlenmiştir. Ayrıca ülkemizde suçluların yaklaşık yarısını yirmi beş yaşın altındaki çocuk ve ergenlerin işlemiş olması ve ileri yaşlarda suç işleyenlerin büyük bölümünün, çocukluk ve ergenlik dönemlerinde de suç işlemiş oldukları belirlenmiştir. Öğrenilmiş bir davranış türü olarak da kabul edilen suçluluk olayında, özellikle ergenlik dönemindeki gencin kendisini özdeşleştireceği bir bireye gereksinimi olduğu, çoğunluğu aile içinden bir yetişkin olan bu kişinin bozuk bir kişilik yapısına sahip olması durumunda, bu kötü davranış örneğinin

gençe yansıması olasılığı düşünülürse, yakın çevre faktörünün ne denli önemli olduğu görülür.

Çocuk Suçluluğunda Aile ve Okul

Toplumsal bir kurum olan aile fizyolojik olduğu kadar ekonomik ve toplumsal yönleriyle de kişiyi, ruhsal gelişimi, oluşumu ve davranışları açısından biçimlendirip yönlendirir. Aile özellikle okulöncesi dönemde çocuğun yetişmesinde etkin bir toplumsallaştırma kurumudur. Evlerinde yakın bir ilgiyle demokrasinin birleştiğini gören çocuklar, en etkin, özgür ve arkadaşlarıyla ilişkilerinde en başarılı çocuklar olmaktadır. Araştırmacılara göre, Hoşgörülü ve demokratik ailelerde büyüyen çocuklar, arkadaşlarıyla ilişkilerinde daha etkin, girişken, yaratıcı fikirler öne sürebilen, fikirlerini serbestçe eyleme eğiliminde görülen çocuklar olmaktadır. Bu tür çocuklarda kendini denetleme arzusuna daha erken rastlanmaktadır. Buna karşılık, daha sert bir denetim altında tutulan ya da eğitim yöntemleri değişken olan ailelerde büyüyen çocuklarsa, boyun eğme ve saldırganlık gibi yollarla kendilerini kabul ettirmek istemekte ve kendi iç dünyalarını açıklamakta zorluk çekmektedirler. Anne-babanın duygusal sorunları bulunan kişiler olması, evlilik ilişkilerinde başarılı olmamaları, ergenin aile içinde kavga ve çekişmeye tanık olması şeklindeki kötü ev koşulları, ergeni bir karmaşaya, iç çatışmaya veya suçlu davranışa itebilir. Aşırı koruma, bir çocuğu diğerinden ayırarak sevme, bazı çocuklarının uyum bozukluklarını görmeme, ergenler arasında uyum zorluğuna neden olan anne-baba davranışları arasında sayılabilir. Aşırı baskı ve aile içi gerginlik, ergeni evden ve okuldan kaçmaya iten davranış ve uyum bozukluklarına iten etkenler arasında sayılabilir.

Anne ve babalar, aşırı koruma ve hoşgörünün egemen olduğu eğitim ve disiplin anlayışı kadar, aşırı sert ve otoriter bir uygulamanın da yanlış ve zararlı olduğunu kabul etmelidirler. Tutarsız, katı, hoşgörüden uzak ve baskılı disiplin uygulaması, olumsuz ve itaatsiz çocukların yetişmesine neden olacaktır. Öte yandan çocuğu tümüyle dürtü ve isteklerinin doğrultusunda serbest bırakan aşırı hoşgörülü ya da umursamaz bir yetiştirme tarzı da, başkalarının zararına isteklerine doyum arayan bencilce davranışların ortaya çıkmasına yol açacaktır. Çocukların bu olumsuz davranışları, anne-baba-çocuk ilişkisini, gelişimin ileri evrelerinde daha da bozabilecektir. Hatta anti-sosyal davranışlara ve suçluluğa dönüşebilecektir. Glueck'lar, 200 suçlunun % 95'inin ailesinin çocuklarına verdiği

disiplinin dengesiz biçimde ya çok sert ya da çok yumuşak olduğunu saptamıştır. Ayrıca, 500 suçlu, 500 suçlu olmayan gruplar üzerinde yaptıkları araştırmada, suçlu grup ailelerindeki annelerini % 96, babaların da % 94 oranında çok sert ya da çok yumuşak disiplin uyguladıkları, buna karşılık, suçlu olmayan grupta bu tür disiplin uygulayana anne oranının % 66, baba oranının da % 65 olduğunu bulmuşlardır.

Görülüyor ki, çocuğun sağlıklı bir ruhsal ve toplumsal gelişme gösterebilmesinin ilk koşullarından biri, ailede tutarlı bir disiplin uygulanması ve belli ölçüde bir otoritenin, denetimin varlığı ile olmaktadır. Öte yandan sert ve aşırı otoriter bir baba, çocukta olumsuz tavırların oluşmasına ve onun uyumsuz bir birey olmasına yol açabilmektedir. Aile içinde çeşitli nedenlerle istenmeyen, sevilmeyen çocuğun tipik davranışı saldırganlıktır. Bu çocuklar, başkalarından armağan bekler ve kendilerine özel muamele edilmesini isterler. Olumsuzdurlar, kavgacı ve isyankârdırlar. Kendilerine güvenilmez. Ukala oldukları, suç işlemeye eğilimli buldukları görülür. Kendilerine şefkat gösterildiğinde buna ilgisiz kalırlar. Kendisine daima yalancı olduğu söylenen, anne ve babası tarafından sevilmeyen, diğer çocuklarla sık sık karşılaştırılan alay edilen ve dayakla cezalandırılan bir çocukta kısa ya da uzun süreli gerginlik halleri görülür. Bu tür kötü uyarımların sürmesi durumundaysa, bazı davranış ve uyum bozuklukları görülebilir.

Yavuzer (1993)'de araştırmasında suçlu deneklerin % 59.9'unun ortanca çocuk olduğuna, dolayısıyla ailelerinde yeterince ilgi ve sevgi görme olasılığının azlığına dikkati çekmektedir. Suçlu olmayanların anne ve babaları tarafından eşit düzeyde sevimlerine karşılık, suçlu çocukların anneleri tarafından daha çok sevildikleri varsayımını ileri süren Andry, araştırması sonucu suçlu deneklerin % 69'unun anneleri tarafından daha çok sevildiklerini saptamıştır. Ayrıca suçlu deneklerin yarıya yakın bölümü anne ve babaları tarafından sevimekte, ancak anneleri tarafından sevimen suçlu sayısı, babaları tarafından sevimen suçlu sayısına oranla üç kat fazla olmaktadır. Buna ek olarak, normal toplumsal düzene sahip bir aileyi, suçluluk olgusuna karşı ideal bir sigortaya sahip olarak görmekte, hiç bir toplumsal koşulun suçlulukta bozuk aile düzeni kadar etkili olmadığını belirtmektedir.

Kızların bozuk aile düzeninden erkeklere oranla daha çok etkilenip acı çektikleri saptanmıştır. Ayrılma, ölüm gibi etkenler, ailenin yapı bakımından tam olmadığını göstermekte ve işlevini gereği gibi yapamayan bu tür ailelerden gelen

çocuk, birçok olanaktan yoksun bulunmakta, sapan davranışı ve işlediği kusurlar nedeniyle yasa karşısında sorumlu duruma düşmektedir. Yavuzer araştırmasında, suçlu gençlerin % 22'sinin dağılmış ailelerden geldiklerini belirlemiştir. Ayrıca, deneklerden % 47.6'sının anne ve babalarından çeşitli nedenlerle ayrı kaldıkları görülmüştür.

Suçluluk Öğrenilmiş Bir Davranıştır

Sosyal bilimciler ve eğitimciler, suçluluğun öğrenilmiş bir süreç olduğunu kabul etmekte ve suçluluk eğilimlerinin normalden sapmış davranış şekilleri olduğu kadar, grup yaşamına bağlı bir sorun olduğunu da kanıtlamaya çalışmaktadırlar. Suçluluk davranışı, karşılıklı iletişim süreci içinde diğer insanlarla olan ilişkiler sonucu öğrenilir. Suçluluk davranışının öğrenilmesi özellikle yakın gruplar içinde gerçekleşir. Bir kişi, hukuki kuralları uygulanması zorunlu olmayan kurallar olarak yorumlayanlarla fazla, bunları mutlaka uyulması gerekli kurallar olarak yorumlayanlarla az ilişkide bulunduğu zaman suç işler. Suçluluk davranışının ilk çocukluk dönemlerinde geliştiğine ve yaşam boyu devam ettiğine işaret eden Sutherland'a göre, birey-toplum ilişkilerinde bireyin herhangi bir andaki eğilim ya da engellemeleri önceki geniş yaşam tarihçesinin birer ürünü olduğuna göre, suçluluğun nedenlerinin de kişinin derinliklerinde, onun ilk yaşam deneyimlerinde aramak gerekir.

Tarde, suç işleme sürecini öykünme (taklit) sürecine benzetmektedir. Suç işlemek de, tıpkı bir meslek gibi öğrenilmekte; bunun için suçlulara yakın olmak ve onlara öykünmek gerekmektedir. Tarde'a göre suç, bireye miras kalan bir özellik ya da rahatsızlık değil, başkalarından öğrendiği bir iştir. Yasal bir iş ile suç arasındaki tek fark, öğrenilmiş davranışın niteliğindedir.

Yavuzer (1993)'in yaptığı araştırmada suçlu deneklerin % 54 gibi büyük bir bölümünün, ailesinde hüküm giymiş suçluya rastlanmıştır. Öte yandan arkadaş çevresindeki kötü örneklerin de aile çevresi kadar olmamakla birlikte, çocuğu ya da genci etkileme olasılığı bulunmaktadır. Araştırmada suçlu çocukların ailelerinin sorunlarından birinin eğitimsizlik olduğu görülmüştür. Deneklerin annelerinin % 76.6'sının, babalarının da % 40.7'sinin okuma yazma bilmediği saptanmıştır. Suçlu çocukların aile yapıları Yavuzer (1993) tarafından incelenmiş, üç ilde ele alınan suçlu deneklerden % 67.2'sinin aile yapısının

anne-baba-çocuktan oluşan çekirdek aile, % 22'sinin parçalanmış ya da eksik aile, % 10.8'ininse geniş aile olduğu görülmüştür. Suçlulardan elde edilen parçalanmış ya da eksik aile yüzdesi, diğer ülkelerdeki yüzdelere oranla düşük olmakla birlikte, Türkiye ortalamasının (%8) üç kat üstünde olması nedeniyle dikkat çekicidir. Ayrıca deneklerin % 88.8'inde baba egemenliğinin görüldüğü, % 85.5 oranında da, babanın sert ve otoriter olduğu görülmüştür.

Ailenin sosyo-ekonomik şartları çocuğun kişiliğini etkilemekle birlikte yoksulluk nedeniyle sürekli aç ve sokakta kalan çocuklarla ilgili olarak suç işleme endişesi taşınabilir. Suçlu çocuğun ev koşullarının ilki ve en belirgin olanı, ailenin parasal durumudur. İstatistiksel veriler, çocuk suçluluğuyla yoksulluk ve onun getirdiği koşullar arasında dikkate değer bir ilişkinin bulunduğunu ve bu ilişkinin de önemli sayılabilecek ölçüde yüksek olduğunu göstermektedir. Düşük sosyo-ekonomik düzeydeki evde görülen bir başka yaygın eksik de ev içinde çocuk için gerekli uğraş ve eğlence olanaklarının bulunmamasıdır. Çocuk oyun oynamaya, gencinde arkadaşlarını başka bir odada kabul etmeye hakkı vardır. Ev koşulları oyun oynamayı engelliyorsa, gençte hâlâ çocuk davranışı devam edecek ve o, doğal yaşayışını sürdürecektir özgür bir ortam aramaya çalışacaktır. Böyle bir ortamı bulduğu anda da genç, anne babasının sert denetiminden uzaklaşacaktır. Bireye toplumsal değer hükümlerini kazandıran, ona ilk sosyal deneyim fırsatını veren aile ortamının gelişim sürecindeki önemi büyüktür. Ancak aile ortamındaki duygusal ve toplumsal etkileşim yetersizliği ya da kötü modellerin bulunması, bu kurumun olumsuz bir uyarım kaynağı olmasına yol açar. Aile kurumunun yetersiz ya da eksik olması halinde, bu eksikliği giderecek en güçlü ve organize toplumsal kurumun okul olduğu görülür. XVII. yüzyılda Victor Hugo: "Bir okulun yapılması, bir hapishanenin kapanması demektir", sözüyle eğitim ve suçluluğun arasında doğrudan bir ilişki bulunduğunu vurgulamıştır.

Okulun toplumsallaştırma görevini her hangi bir nedenle yerine getirememesi, bireyin başarısını, gelişimini, çevresine uyumunu ve ruh sağlığını olumsuz yönde etkileyecektir. İnsancıl, bireyi geliştiren, yaşama hazırlayan eğitimin etkinliğine ve önemine karşılık, eksik, yetersiz, yanlış eğitim birçok sorunun kaynağı olabilmektedir. Bazı hallerde okul, çocukların gelişme ve uyum güçlüklerini çözmeye yardım edecek yerde, farkında olmadan güçlüğü artırıcı etkiler yaratmaktadır. Bunun sonucu olarak da okuldan kaçmak, hırsızlık vb. gibi sorun

ve suçlar ortaya çıkmaktadır.

Yavuzer (1993) araştırmasında, en az ilkokul mezunu olmak önkoşuluyla seçtiği 214 denekten % 23.3'ünün orta okul düzeyinde öğrenim gördüğünü, lise ya da yüksek öğrenim görmüş suçlu olmadığını saptamıştır, suçlu deneklerin okul başarısı incelediğinde % 52.8'inin okul yıllarında başarısız olduğunu tespit etmiştir. Bu bilgiler ışığında; okulun toplumsallaştırma görevini gereği gibi yerine getirdiği durumlarda çocuk suçluluğunda azalma olacağı muhakkaktır.

Ancak yasal olarak suç grubuna girmeyen bazı şiddet olaylarının önemli bir oranın okulda gerçekleştiği görülmüştür. Şiddete maruz kaldıklarını belirtenlerin ve şiddet uygulayan öğrencilerin, % 49.2'si ve şiddet uygulayan öğrencilerin % 42.0'si şiddet olayının gerçekleşme yeri olarak okulu göstermişlerdir.

Ülkemizde de, okullarda çeteleşme eğiliminin artışı ile paralel bir biçimde şiddet ve suç olaylarının da artış göstereceğini şimdiden öngörmek mümkündür. Böyle bir gelişme, okulların güvenli mekanlar olma özelliklerini daha çok yitirmelerini getirecektir. Özellikle, gelecek dönemlerde, çetelerin okullardaki nüfuzlarının artması veya çete oluşumlarından kaynaklanan şiddet eylemlerinin yoğunluk kazanması, "güvenli okul" tanımına yönelebilecek en riskli unsur olarak gözükmektedir. Diğer bir deyişle, gelişmiş bazı ülkelere benzer biçimde ülkemizde de, çete oluşumlarının okullarda yaygınlık kazanması, çete odaklı şiddet davranışlarının artmasını doğuracaktır. Bu nedenle, okullarda şiddet olaylarının artmasının önlenmesine yönelik çabaların veya çalışmaların şimdiden başlatılması ve yoğunlaştırılması gerekmektedir. Bu çalışmalar içerisinde, şiddet unsurlarını dışlayan veya içermeyen bir "okul kültürünün" oluşturulması son derece önem arz edecektir. Çünkü, okulun kendine özgü bir kültürel yapıyı yaratamaması durumunda, çete kültürlerinin ve sorunlu yapıların yarattığı patolojik kültürel unsurların okul mekanlarına taşınması veya burada zemin bulması olasıdır.

Çeteleşme, güvenli okul oluşumunun önündeki temel engelleyici unsurlardan birini oluşturmaktadır. Bazı problemlili öğrencilerin kendi aralarında oluşturdukları çete ve çete benzeri oluşumlar, okul ortamlarında şiddet terörünün yaygınlaşmasını sağlamaktadır. Her hangi bir çeteye mensup olanlar özellikle öğrencilerden; haraç alma, öğrencilere uyuşturucu satma, öğretmenlere ve okul yöneticilerine saldırma, zorbalık yapma, bireyleri tehdit etme gibi davranışlar

gerçekleştirmektedirler.

Fagan (1995)'in şiddet davranışının ortaya çıkışı ile ilgili geliştirdiği beş aşamalı model aynı zamanda çete oluşumlarını da açıklamaktadır. Bu modelin, şiddet davranışının bütüncül (aile sorunları, akran etkisi, uyuşturucu etkisi v.b.) ve gelişimsel bir analizini ortaya koyduğu söylenebilir. Şiddet davranışının gelişimini aşamalı olarak açıklayan model şu şekilde özetlenebilir:

I. Aşama: Ebeveynlerin (anne-baba) ihmali ve ilk dönemlerde çocuğun ev yaşamından kopması: Ebeveynlerin boşanması, çocuğun anne veya babadan sadece her hangi birinin yanında yetişmesi, yaşamın ilk döneminde çocuğun babasız yetişmesi, çocuğun yetiştirme düzeninin sürekli değişmesi, ebeveynlerin sık sık kavga etmeleri, çocuğun fiziksel olarak engellenmesi, çocuğun veya aile bireylerinden birinin küçük yaşlarda cinsel tacize uğraması, yetiştirme ortamında sert ve acımasız tutumların varlığı ve çocuğun sevgiden yoksun bir biçimde büyümesi, çocukta düşmanca tutumların gelişimi, sıkıntı ve hiperaktifliğin varlığı, babanın ilgisizliği gibi faktörler çocukta agresifliğin ve şiddet eğiliminin gelişiminde etkili olan unsurlardır.

II. Aşama: Çocuğun, aidiyet arayışı ve bir çeteye aitlik duymaya başlaması: Bu aşama, çocuğun davranışının bozulmaya başladığı bir dönemi tanımlamaktadır. Çocuğun bu dönemde, başka çocukları sömürmekle tatmin olduğu ve annesine vurmaya başladığı görülmektedir. Ayrıca, çocuğun okulda, görevliler tarafından idare edilmesi güçleşmekte ve çocuk, normal çocuklar tarafından okulda dışlanmaktadır. Dışlanan çocuk kendisi gibi agresif veya şiddet davranışını sergileyen bireylerle tanışarak, onlarla ilişki kurmaya başlamaktadır. Bu süreçte okulda başarısız olan çocuk, diğer antisosyal davranış sergileyen çocuklarla birlikte okula ve öğrenmeye olan ilgisi azalmakta ve dolayısıyla çocuğun, sosyal ve ahlaki kavramları öğrenme isteği de zayıflamaktadır. Çocuğun başarısız olması ile birlikte onun eğitim ve yaşam düzeylerine ilişkin beklentileri de azalmaktadır. Bu düşük düzeydeki beklentiler, öğretmenlerin ve aile bireylerinin tutumları ile daha da pekişmektedir. Zayıf denetimin, evde de devam etmesi, agresif akran grubu ile olan birlikteliğin devamı ve eve yönelik düşmanca tutumların gelişmesi gibi süreçler sonuçta, bireyin bir suçlu çeteye katılması ile sonuçlanmaktadır.

III. Aşama: Çocuğun, suçlu çeteye katılması ve çetenin birlik çağrısına uyması:

Çocuk 11 yaşına geldiğinde, kötü alışkanlıkları ve tutumları iyice belirginleşmeye başlamaktadır. Çocuk özellikle, 15 yaşına geldiğinde ise, suç işlemeye kalkışmaktadır. Bireyin kendisini akran grubuna ait olarak hissetmesi veya arkadaş grubunu temel referans olarak almaya başlaması, onun şiddet ve suç yönündeki kişilik durumunu pekiştirici bir etki yapmaktadır.

IV. Aşama: Bireyin şiddet suçlarını veya davranışlarını işlemeye başlaması veya kriminal bir çeteyi oluşturabilecek düzeye gelmesi. Bu aşama, silahlanma aşaması olarak görülebilir. Çünkü, çocuk bu aşamada, silah taşımaya başlamaktadır. Çocuğun, silaha sahip olması ilk başlarda daha çok kendini koruma amaçlıdır. Ayrıca, çocuk ve suç işleyen arkadaşları bu dönemde, başkalarını sömürmek için şiddet kullanmaya başlarlar.

V. Aşama: Yeni bir çocuğun ve suçlunun doğduğu son aşama. Bu aşama, suçlulukta uzmanlaşmanın ve suç kariyerinin üst noktasını oluşturmaktadır. Gelecekteki şiddet suçlarının ortaya çıkışını formüle eden bu beş aşamalı model, şiddet olgusunu; ebeveynlerin çocuklarına karşı ilgisizliği, sevgisizliği ve ilgisizliği üzerine temellendirilmiştir (Fagan, 1995; Fagan, 1996).

Ancak şiddet eylemi sergileyen veya çeteye katılan bireylerin tümünün bu modelin öngördüğü biçimde benzer süreçleri ve aşamaları da izlemeyeceği de bir gerçektir. Bu model, özellikle çocuğun ailede başlayan ihmalinin ve akran grubu ile pekişen suçluluk sürecinin çeteleşme ile sonuçlanmasını açıklamaları açısından önem taşımaktadır.

Suçta İtilmiş Çocuk ve Gençlerin Yeniden Topluma Kazandırılması

Suçlu çocukların yeniden eğitimi, kriminoloji alanındaki son gelişmeler arasında sayılabilir. Bu iyileştirme çalışmasının tarihçesine bakıldığında, yakın bir geçmişe kadar birçok uygar ülkede, suçlu çocukların, yaş ve suç türleri dikkate alınmaksızın, yetişkin suçlularla eş olarak değerlendirildikleri ve ağır cezalarla cezalandırıldıkları görülür. Bu nedenle, "eğitim" sözcüğü kriminoloji literatüründe büyük bir aşama olarak kabul edilmiştir. "Yeniden Eğitim" kavramı çocuk ya da gençlik suçluluğunun, salt hukuksal bir sorun olmayıp daha çok psikolojik ve sosyal içerikli bir sorun olduğunu vurgulamaktadır. "Yeniden Eğitim" kavramı, suçlu gençlerin, normalden sapan bir davranışa sahip olduklarını, toplumsal uyumsuzluk gösterdiklerini, bu uyumsuzluğun giderilmesi yolunda, toplumsal

örgütlenme ve çaba harcanması gereğini de ortaya koymaktadır.

Çocuk suçluğunda tedavi süreci incelendiğinde, üç farklı yöntemden söz edilebilir:

a) Önleyicilik (Erken Tanı)

b) Yeniden Eğitim

c) İzleme çalışmaları

Önleyicilik (Erken Tanı)

Önleyicilik ya da erken tanı, suçluluğun iyileştirilmesinde en etkili yöntemlerden biridir. Bu yöntemle 6-7 yaşlarında, çocuğa uygulanan testler sonucu anti-sosyal eğilimleri saptanmakta, eğitim ve öğretim bu doğrultuda gerçekleştirilmektedir.

Erken tanı ortaya konulduktan sonra uygulanabilecek eğitim sırasında “Duyuşsal Davranış Eğitimi” verilebilir. Duyuşsal davranışlar, kısaca insanın duygularını içeren davranışlardır. Daha ayrıntılı analizde insanlara kazandırılmak istenen duygular, tercihler, değerler, ahlâki kurallar, istek ve arzular, güdüler, yönelimler, duygulanışlar, v.b. duyuşsal davranış kapsamına alınabilir. Genellikle de duyuşsal eğitim demekle ahlâk eğitimi, değer eğitimi, karakter eğitimi, barış eğitimi, demokrasi eğitimi, seks eğitimi, kişiler arası ilişkiler veya insan ilişkileri eğitimi, sosyal beceri eğitimi v.b. kastedilir.

Yeniden Eğitim

Suçlu çocukların iyileştirilmesinde ikinci yöntem, genci suçun işlenmesinden sonra kurum içinde eğitmektir. “Yeniden Eğitim” çok yönlü bir çalışmayı gerektirir.

Öncelikle yeniden eğitim çalışmasında, psikolog, suçlu çocuk ve gencin suçu, suçlunun kişiliği, suçlunun çevresi ve ayrıntılı olarak suçlunun geçmişi tespit edilir ve incelenir. Bütün bunlardan sonra psikolog uyumsuz davranışları olan bir çocuğun ne şekilde iyi edilebileceğini kestirmeye çalışmalıdır. Birtakım öneriler ileri sürülebilir. Bunlar da anneyi disiplin konusunda uyarma, okula çocuğun sağlığı ve zekâsı hakkında bilgi, koruma kurumuna çocuğun evini düzenli olarak ziyaret etmesi için öneri ya da çocukla bizzat ciddi bir şekilde konuşma ile olur. Genç suçluların tedavisinde gerek problem, gerekse konunun işlenişi açısından yetişkin suçlulara oranla bir ayrılık görülür. Genç suçluyla çalışmak, onu iyi eğitmek yetişkine göre daha kolaydır. Yeniden eğitimin amacı, bireyi sadece

anti-sosyal dürtüler de arındırmak değil aynı zamanda onu anti-sosyal davranışa iten kötü çevresel koşulları ortadan kaldırmak yoluyla gencin topluma uyumunu sağlamaktır. Bu evrede grup terapisi ve rehabilitasyon yöntemlerinden yararlanılabilir

Ülkemizde, çocuk ıslah ve ceza kurumlarında "Yeniden Eğitim" çalışmalarının temelinde, iş ve sanat eğitimiyle okul eğitimi ve öğretimi yer almaktadır. Kurumlarımızın hemen tamamında, en az iki sınıflık ilkokul olmasına karşılık, ortaokul ve lisenin bulunmaması nedeniyle, çocuklar, dışarıdaki eğitim kurumlarından yararlanmaktadırlar.

İzleme

Kurumda eğitildikten sonra uyumlu olarak topluma kazandırılan genç kısmen çözülmüş ya da hiç çözüm getirilmemiş sorunları ile aynı çevre koşullarında tek başına kalmaktadır. Geçmişte suça neden olan etkenlerin yeniden genci suça itmemesi, bir anlamda gencin bu sorun yığını karşısında bırakılmamasına bağlıdır. Kurum sonrası bu izleme evresinde gencin duygusal, toplumsal, ekonomik ve eğitimsel sorunlarının çözümünde yardımcı olacak uzman bir rehber büyük ihtiyaç vardır. Gencin topluma yeniden uyum göstermesinde olduğu kadar, okul ve meslek seçimi konularında da uzman rehberin rolü büyüktür.

Çocukların Toplumla Uyumlu Olabilmeleri İçin Neler Yapılabilir?

Suçlu bir bireyle, suçlu olmayan birey arasındaki en belirgin fark, suçlu olmayan "suçluluk dürtüleri"ni kontrol edebilmesi ve toplumsal açıdan zararsız bazı faaliyetlerle onlara çıkış yolları aramasıdır. Bireyin bunu başarabilmesi büyük ölçüde sağlıklı bir toplumsallaşma sürecinden geçmesine bağlıdır. İnsan kişiliğinin maddi temelini oluşturan ve doğuştan getirilen gizilgüçler, yetenek, zekâ, bedensel özellikler, insanın içinde geliştiği toplumsal ortamda anlam kazanır.

Çocukların topluma uyumlu bireyler olarak yetiştirmek bu yüzden önemli hale gelmektedir. Burada en büyük görev anne-baba ve öğretmelik düşmektedir. Anne-baba ve öğretmenler çocuklara verdikleri eğitimle onlar toplumla uyumlu, sorumluluk sahibi, karşılaştığı çatışma ve problemleri sağlıklı bir şekilde çözen,

kendisi ve diğere insanlarla barışık bir birey olmalarına ya da yukarıda anlatılanların tam tersi özelliklere sahip bir birey olabilir.

Bu yüzden anne-baba ve öğretmenler çocuklarına öncelikle ailenin ve toplumun kurallarını doğru bir biçimde, şiddet uygulamaksızın öğretmelidirler. Bununla birlikte çocuklara sorumluluk duygusunun da verilmesi gerekmektedir. Çünkü sorumlu davranmayan bireylerin topluma uyumlu olması güçleşecektir.

Sorumluluk sahibi kişi, kendisine ve başkalarına karşı saygılıdır. Üstüne düşen görevleri yerine getirir. Kendi işlerini kendisi yürütür ve başkalarına gereksiz yere yük olmak istemez. Öz değerinin bilincindedir. Duygu, düşünce ve davranışlarından yalnız kendini sorumlu tutar. Yaşamdan bekledikleri ele verdikleri ile orantılıdır.

Anne-babalar, toplumun gelenek ve göreneklerini, genel eğilimlerini, kültür ve ahlâk anlayışlarını sonraki kuşaklara aktarmakla görevlidir. Kuşkusuz çocuklar sorumluluk duygusuyla doğmazlar. Ancak sorumluluk sahibi olmayı öğrenme, pek çok kişinin sandığından daha çabuk başlar. Denilebilir ki çocuğun doğduğu andan itibaren çevresinde sezindiği olaylar, anne-babanın ona karşı gösterdiği özen ve bakım sorumluluklarını yerine getiriş biçimi onda İlk etkileri oluşturur. Unutulmamalıdır ki; "çocuk yaşadığını öğrenir.

Anne-babalar ve öğretmenlerin çocukların eğitiminde bir diğere yapmanın gerekli olan şey onların karşılaştıkları kişiler arası çatışma ve problemlere sağlıklı çözüm yollarını öğrenmelerini sağlamaktır. Çatışma ve problem çözme yaşantılar sonucu öğrenilir.

Kişiler arası çatışma ve problemleri çözmek için farklı yaşlarda kazanılması gereken temel beceriler vardır. Bu becerileri altı grupta toplayan Crawford ve Bodin, gelişimsel bir yaklaşımla okul öncesi dönemden başlayarak 12. sınıfa kadar çocukların ve gençlerin kazanmaları gereken becerileri ayrı ayrı listelemiştir. Bu becerilere sahip olan kişilerin, sorunlara herkesin kazançlı çıkacağı çözümler bulabilmek için gereken anlayışa sahip yetişkinler olmaları beklenir. Bu anlayışlardan bazıları; "İyi niyet", "Sorunların birden fazla çözümü olduğuna inanma", "Bir tarafın kazanması diğere tarafın kaybetmesini gerektirmez", "Sorunlara farklı bakış açılarıyla yaklaşma", "Bşkalarının bakış açılarını öğrenmek için etkin bir dinleyici olma", "Güç kullanmaktan kaçınma; pozisyonlar üzerinde değil, sorunlar üzerinde odaklaşma", "Duyguları dikkate

alma"dır Çocuklara karşılaştıkları kişiler arası çatışma, çözme ve problem çözme konusunda bilgilendirmek amacıyla çatışma ve problem çözme eğitim programları uygulanabilir.

Çocuklara verilebilecek bir diğer eğitim ise duyuşsal davranış eğitimidir. Duyuşsal davranış eğitim inançlar, kanılar, değerler, tutumlar ve ilgilerin gelişiminden çok daha geniş bir alanı kapsamaktadır. Duyuşsal davranış eğitimi alanı;

Bireyin kendi benliğini gerçekçi bir gözle tanıması için;

- a) Kendini ifade etme anlamında cesaret ve dürüstlüğün gelişimini,
- b) Başkalarının kendine yönelttiği geri bildirimleri algılayabilmesi için başkaları üzerinde bıraktığı etkinin farkına varmayı,
- c) Eğer bu izlenimler kendi ideal benliğiyle, yani ulaştığında mutlu olabileceği benliğinin gerekleriyle tutarlı değilse kendini daha olumlu bir biçimde değerlendirme isteğini geliştirmeyi,
- d) Başkalarının ihtiyaçlarına duyarlı olmayı ve iyi insan ilişkileri kurabilmek için insanlara saygı, sıcak ve dürüst davranmayı,
- e) Bunların dışında kalan kendini gerçekleştirmeye götürücü tüm değerlerin ve tutumların gelişimini kapsar.

Böylesine geniş kapsamlı bir duyuşsal eğitim aşağıdaki uygulamaların hepsinin birden kapsamak zorundadır:

- a) Model alma yoluyla kendini gerçekleştirmeye götürücü değerleri özümseme,
- b) Standart programlarla oluşabilecek duyuşsal öğrenmelere önem verme,
- c) Okul programlarına duyuşsal eğitimi amaçlayan yeni konular ekleme,
- d) Okul örgütü içine psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri sokarak ve etkin kılarak kişinin bütün halinde gelişimine yardım sağlamadır.

Çocukların sağlıklı düşünen ve davranan, toplumla uyumlu bireyler haline gelmelerini sağlamak amacıyla, anne-baba ve öğretmenlere büyük bir görev düşmektedir. Çocukların ileride suç işlemelerini önleyecek ve onları toplumun

saygın bir üyesi yapmak çocuğun ilk doğduğu andan alacağı eğitime bağlıdır. Sürekli itilip kakılan, sevilmeyen, saygı duyulmayan, değer verilmeyen, sorumluluk öğretilmeyen bir çocuğun ilerideki hayatındaki duygu, düşünce ve davranış şekli farklı, çevredeki insanlar tarafından sevilen, saygı duyulan, değer verilen, sorumluluğun öğretildiği bir çocuğun ilerideki hayatındaki duygu, düşünce ve davranış şekli farklı olacaktır.

Özetle;

Suç İtilen

- Çocukla iletişime geçin ve güven ilişkisi kurun.
- Genel değerlendirme için psikiyatriste yönlendirin.
- Çocuğu suç işlemeye iten etkenleri (aile, arkadaşlar, çevre) araştırın.
- Başka suçlar işleme eğilimi varsa bunun eyleme dönüşmesini önlemeye çalışın.
- Çocuğu takibe alıp, okuldan uzaklaşmasını/ayrılmasını engellemeye çalışın.
- Okul ile bağ kurmasını sağlayın.
- Çocuğun etiketlenmesini önleyin.
- Aileyi durumdan haberdar etmeniz gerekirse bunu okul psikolojik danışmanı ile işbirliği kurarak yapın.
- Okul psikolojik danışmanı ile işbirliği yaparak aileye danışmanlık konusunda birlikte çalışın.

ÇOCUKLARDA GÖRÜLEN DAVRANIŞ BOZUKLUKLARI

Davranış bozuklukları çocuğun çeşitli ruhsal ve bedensel nedenlere bağlı, iç çatışmalarını davranışlarına aktarması sonucu ortaya çıkar. Hırçınlık, sinirlilik, saldırganlık, inatçılık, yalan, çalma, küfür gibi davranışlar davranış bozukluklarına girer. Bir çocuğun davranışının bozukluk sayılabilmesi için bazı ölçütler gerekir. Bu ölçütler:

1-Yaşa uygunluk: Her gelişim döneminin kendine özgü davranışları vardır. Bu nedenle çocuğun içinde bulunduğu gelişim döneminin özelliklerini iyi bilmek gerekir. Örneğin; 2 yaş çocuğu negativist, hareketlidir ve istenilen şeyi yapmaz. Freud'un anal, Erikson'un özerkliğe karşı kuşku ve utanç dönemine rastlayan bu yaşlarda çocuk, özerk bir birey olduğunu öğrenir. Kendisi istemeyince altının

değiştirilmesini istemez, öpülmeyi reddeder.

3-5 yaş çocuğu dikkat çekmek ister. Hayal dünyası çok geniş olduğu için inanılmaz öyküler anlatabilir. Henüz yalanla yalan olmayanı ayırt edemezler. Bu nedenle bu yaşlardaki çocukların anlattıkları yalan olarak kabul edilmezken, 11-14 yaşlarındaki çocuklarda görülen yalan normalden sapan bir davranış olarak kabul edilir.

2-Yoğunluk: Bir davranışın bozukluk olarak kabul edilmesindeki 2. Ölçüt yoğunluktur. Örneğin; 5 yaş çocuğunda öfke ve huysuzluk doğarken, bu davranış başkasına fiziki zarar verme şekline dönüşürse, davranış bozukluğu kategorisine girer.

3-Süreklilik: Çocuğun belirli bir davranış türünü ısrarlı bir biçimde ve uzun zaman devam ettirmesidir.

4-Cinsel rol beklentileri: Erkeklerde kızlara oranla daha saldırgan olmaları beklenirken, davranışları ile erkeklere benzer saldırgan davranan kızların davranışları normalden sapan davranış kategorisine girer.

ÇOCUKLARDA DAVRANIŞ BOZUKLUĞUNUN NEDENLERİ

Birçok rahatsızlıkta olduğu gibi davranış bozukluklarında da bir tek nedenden söz etmek oldukça güçtür. Genetik faktörlerin çevresel etmenlerle etkileşimi, rahatsızlığın meydana gelmesinde önemlidir. Davranış bozukluğu yaşayan çocukların yaşamları incelendiğinde genellikle sorunlu ailelerden geldikleri görülmüştür. Parçalanmış ve bozuk bir işleyişe sahip aileler çocukta davranış bozukluğunun meydana gelmesinde büyük oranda rol sahibidir. Ayrıca çocuğun gelişim evrelerinde aşırı sıkılması ya da gereğinden fazla serbest bırakılması da davranış bozukluğu ile sonuçlanabilir.

- Dikkat çekmek: Çocuğa gerekli sevgi ve ilgi gösterilmediğinde ya da yeterli zaman ayrılmadığında dikkat çekmek için davranış bozukluklarına yönelir.
- Ebeveynlere karşı güç kazanma isteği.

- İntikam alma isteği: Özellikle dayak yiyen, sevgi ve ilgi göremediğini düşünen çocuk ana-babasından intikam almak ister. Aşırı otoriter ve baskıcı tutum, katı disiplin ana-babaya karşı öfke ve nefret duygularının gelişmesine ve buna paralel olarak başkaldırıcı bir bireyin oluşmasına neden olur.
- Yetersizlik: Çocuğun kendine güvensiz olması davranış bozukluklarına neden olur. Anne-babanın aşırı koruyucu, hoşgörölü tutumu, fazla kontrol anlamına gelir. Sonuçta çocuk diğer kimselere aşırı bağımlı, kendine güveni olmayan, duygusal olarak çabuk kırılan bir kişi olur. Bu durum çocuğun kendi kendisine yetmesine olanak vermez ve davranış bozukluklarına neden olur.

ÇALMA

Çalma, kendine açıkça ait olmayan bir eşyayı izinsiz olarak alıp ona sahip olmasıdır. Başlangıçta davranış bozukluğu ölçütlerini ele almıştık. Çocuğun dönem özelliklerini iyi bilmemiz gerekir.

İki yaşındaki bir çocukta sahip olma kavramı gelişmediği için, her şeyin kendisinin olduğunu düşünür. Senin, benim, onun kavramlarını ayırt edemez. Çocuk zamanla kendisinin olanla olmayanı ayırt etmeye başlar, ama bencil tutumu uzun süre devam eder. 3-4 yaşlarında çocuk sormadan bir şeyin alınmayacağını bilir, ama karşı koyamaz. İlkokulun 1.-2. Sınıflarında çocukların birbirlerinin renkli kalem, silgi vb. eşyalarından hoşlanabilirler. Bu yaşlardaki diğerlerinin eşyalarını alma davranışını çalma olarak kabul edilmez..

Okul çağlarında görölen ve sık sık tekrarlanan “izinsiz almalar” üzerinde önemle durmak gerekir. 10 yaşından sonra sürekli olarak devam ederse bu çocukta ciddi bir duygusal bozukluğun göstergesidir ve profesyonel yardım almak gerekir.

NEDENLERİ

1. Çocuğa yeterli harçlık verilmemesi :Çocuğun temel ihtiyaçlarının karşılanmaması, çalma davranışını göstermede bir sebep olabilir.

2. Çocuğun hayatında önemli bir yoksunluk: Böylece çalma sembolik olarak ana-babanın sevgi, ilgi eksikliğinin yerini tutar. Sevilmediğini düşünen çocuk, ilgi çekmek için çalabilir. Bazen ana- baba kaybından sonrada ortaya çıkabilir. Genellikle çalma davranışı gösteren çocukların, alkolik veya suçlu ana-babalar tarafından yetiştirildiği ve ihmal edildiği belirlenmiştir.
3. Çocukta mülkiyet fikrinin gelişmemiş olması: Küçük yalardan itibaren çocukta mülkiyet duygusunun geliştirilmesi önemlidir. Çocuğun veya gencin eşyalarına izinsiz dokunmamak gerekir. Böylece bu eşyaların kendisine ait olduğunu ve onun izni olmadan kimsenin bunlara dokunmayacağı algısı geliştirilir.
4. İntikam almak: Örneğin; arkadaşıyla kıyaslanan bir çocuk, ondan intikam almak için eşyalarını alabilir. Çocuk otoriter ana-baba ya da öğretmenden intikam almak için de çalabilir.
5. Ana-babanın çocuğun yaptığı bu davranıştan bilinç altı zevk alması: Çocuk bunu hisseder ve çalmaya devam eder.
6. Çocuk özdeşleşmek için kendine kötü örnek seçmiş olabilir: Çocuk bir grubun onayını almak için yapabilir. Bu durumda amaç çalmak değil, gruba dahil olmaktır.
7. Çocuğun özgüvenini artırma gereksinimi: Bazı çocuklar kendi güçlerini kanıtlamak için bu davranış biçimini sergileyebilirler.
8. Çocuğun anne-baba ile hesaplaşmasının bir yolu olabilir.
9. Depresyon, yeni doğan kardeşe duyulan kıskançlık veya öfkenin çocukta yarattığı stresin göstergesi olabilir.

NASIL ÖNLENİR?

1. Değerleri Öğrenmek: Çocuğa dürüstlük ve başkalarının mülküne önem verme öğretilmelidir. Anne-baba örnek olmalıdır.
2. Örnek oluşturma: Önce anne-baba çocuğa örnek olmalıdır. Başkasına ait eşyalar alınmamalı, bulunmuş eşyalar geri götürülmeli, diğer insanlar kandırılmamalıdır.
3. İletişimi güçlendirmek: Eğer evde çocuk yakın ilişkiden yoksunsa, yeterli zaman ayrılmıyorsa, aile bireyleri arasındaki ilişki güçlendirilmelidir

4. Çocuğa belirli bir miktarda harçlık verilmelidir. Çocuğun gereksinimlerini karşılayabilecek belirli bir harçlık mutlaka verilmelidir. Çocuk ihtiyacı olduğunda tekrar alabileceğini bilmelidir.
5. Mülkiyet hakları: Çocuğa ihtiyacı olduğunda , kendisine ait olmayan bir eşyayı nasıl ödünç alabileceği ve bunu nasıl geri vereceği öğretilmelidir.
6. Etrafta bozuk para gibi cezbedici eşyalar bırakılmamalıdır.
7. Çocuğun kendisine ait eşyaları olmalıdır. Çocuğun en azından bir kaç eşyası olmalıdır. Anne-baba çocuğun eşyalarını kullanacağı zaman ondan izin almalıdır.

ANA-BABA TUTUMLARI

Çocuklarda görülen davranış bozuklukları arasında ana-babaları en çok endişelendiren çalmadır. Çünkü, bu davranışı tipik suçlu davranışı olarak görürler ve korku duyarlar. Ana-babalar genellikle Şu tepkileri gösterirler.

-Çocuğu cezalandırma, dayak

-Polisle korkutma

-Çözümüne yönelik bir şey yapmama.

Peki çalma davranışı gösteren çocuğa nasıl davranalım?

NASIL DAVRANILIR?

1. Aşırı tepki göstermemek gerekir. Kesinlikle fiziksel ceza verilmemelidir. Ana-baba bağırp çağırmadan, olayı onaylamadığını göstermelidir,
2. Çocuğu kötü olarak damgalamamak gerekir. Çocuğun sadece o andaki yaptığı davranış eleştirilmelidir.
3. Çocuğun aldığı eşyayı geri vermesi sağlanmalıdır. Çocuk aldığı eşyayı kendisi özür dileyerek geri vermelidir. Eğer eşya kırılmış ya da bozulmuşsa yenisi alınmalı ve parası çocuğun harçlığından ödetilmelidir. Çocuğun harçlığı tamamen kesilmemelidir.
4. Çocukla konuşarak, sorun çözme yöntemi denenebilir. Çocuktan bu durumu net bir şekilde tanımlaması istenir. Ör; "eşyayı alırken aklından

neler geçiyordu?" diye sorabilirsiniz.

5. Çocuğunuzun hatalı davranışı iş yaparak ödemesini sağlayın."Ali arkadaşının kalemini almana çok üzüldüm. Kuralı biliyorsun. Yalnızca sana ait eşyalara sahip olabilirsin. Şimdi arkadaşına kalemini geri vereceksin. Kuralı bozduğun için bazı işler yapmanı istiyorum. Balkon yıkayacaksın" Eğer çocuk yapmak istemezse o zaman sinirlenmeden "ya söylediklerimi yaparsın ya da istediklerini yapma hakkını kaybedersin" diyebilirsiniz.
6. Şüphelenilen durumlarda çocukla konuşmak gerekir."Benim cüzdanımdan para alıp almadığından emin değilim, fakat sana çok gerektiği için aldıysan ve eğer geri verirsen seninle gurur duyacağım. Benim seninle gurur duymamdan daha önemlisi senin kendinle gurur duyman."Şeklinde bir konuşma aldığı eşyayı geri vermesini sağlayabilir.

YALAN

Günlük yaşamımızda hemen hemen hepimiz yalana başvururuz. Örneğin; arkadaşımıza "bugün seninle olmayı canım istemiyor" yerine, "işim var" deriz. Çünkü gerçeği söylersek onu inciteceğimize korkarız. Yalan herkesçe ayıplanan bir davranıştır. Genellikle kendi yalanımızı gerekli, diğer insanların söylediği yalanı büyük yalan olarak görürüz.

Başkalarını bilerek aldatmak amacıyla söylenen yalanlar, gerçek yalanlardır. Aslında çocukların yalanları, yetişkinlerin yalanlarının yanında masum kalır. Çünkü; onların yalanları aldatma amacı gütmeyiz. Çocuk gerçeği iyi değerlendiremediği için, gördüklerini çarpıtarak anlatır ve uydurur. Kimi ana-baba çocuğun olmamış şeyleri olmuş gibi anlatmasını yalan sayar. Bunları dinlemek ve olduğu gibi kabul etmek yerine çocuğu suçlar. 3-5 yaş çocuğunun hayal dünyası çok geniş olduğu için inanılmaz öyküler anlatırlar ve bu dönemde yalan ile yalan olmayanı ayırt edemezler.

1. Hayali Yalanlar: Küçük çocuklar gerçeği iyi değerlendiremedikleri için uydururlar. Yetişkinler bunları yalan olarak görür.
2. Taklit Yalanlar: Çocuklar ana-babayı örnek alır. Ana-babanın yalanına tanık olan çocuk, yalan söylemeyi öğrenir. Örneğin; doktora gidiyoruz diye

gezmeye giden anne-baba çocuğun yalan söylemesine zemin hazırlar.

3. Sosyal Yalanlar: Bunlar en yaygın olan yalanlardır. Örneğin, bir yere gideceğimiz zaman, gitmek istemiyorsak, "hastayım " denmesi gibi.
4. Savunma Yalanları: Çocuk kendini korumak için yalan söyler. Çocuk sık sık eleştiriliyorsa, sert tepki gösteriliyorsa, mükemmelliğe zorlanıyorsa çocuk yalana başvurabilir. Çocuk doğru söylediğinde "yalan söylüyorsun" diye suçlanan çocukta , bu yalanların alışkanlık haline gelmesine neden olur.
5. Yüceltilmiş Yalanlar: başkalarının hayranlığını kazanmak için söylenen yalanlardır.

Bazen de çocuklar bir özlemini dile getirmek için yalan söyler. Örneğin; babasız bir çocuğun "babam var" demesi gibi. Normal yollardan takdir edilmeyen çocuk, yalana başvuracaktır."Annem öldü" diyen bir çocuk, kerdeş doğumu ile birlikte ilgisiz kaldığı için böyle söylemektedir.

NASIL ÖNLENİR?

1. Yetişkinler örnek olmalıdır. Eğer anne-baba başkalarına yalan söyleyecek olursa, çocuğun dürüstlüğün önemini anlaması çok güç olacaktır. Çocuklar hangi yaşta olursa olsun yaşına uygun bir dille doğruyu söylemek gerekir.
2. Aşırı tepki göstermemek gerekir. Yumuşak ve hoşgörülü olmalı ve cezadan kaçınmalıdır. Aşırı tepki göstermek, çocuğun sizin öfkenizden korunmak için, yalan söylemeye devam etmesine yol açar.
3. Çocuklardan başaramayacakları şeyler beklememelidir.
4. Fazla baskıdan kaçınmalı ve koyduğumuz kurallarla çocuğun yaşamını fazla sınırlamamalıyız.
5. Çocuğu yetişkinler araç olarak kullanmamalıdır.Örneğin; anne ya da babanın çocuğa yalan söyletmesi. Annenin "bu yaptığımızı baban duymasın" demesi.
6. Gizli polis gibi çocuğu sorgulamamalı: Örneğin; "Doğru söylersen ceza vermeyeceğim" dedikten sonra, çocuk doğruyu söyleyince "biliyordum" diyerek tepki vermek ya da dayak, çocukta yalanı pekiştirir. Çünkü çocuk

doğruyu söyleyince olumsuzlukla karşılaşmaktadır.

7. Çocuğun diğer çocuklarla kıyaslanmaması gerekir.
8. Ana-baba-çocuk iletişiminin olumlu olması gerekir. Çocuk istek, sıkıntı, kaygı ve endişelerini bizimle konuşabilmelidir. Çocuğu dinlemek ve çözüm yollarını kendisinin bulmasına yardımcı olmak gerekir.
9. Yalan söylediği için çocuğu suçlamamak gerekir."Yalancı" etiketi yapıştırılmış olan bir çocuk, bu etiketin gereklerini yerine getirecektir, çünkü yaptığı işin kendini yansıttığına inanır. Bu davranışı onaylamasak bile çocuğumuzun kişiliğini bu davranıştan ayrı tutmak gerekir. Sadece kendisi olduğu için onu sevdiğinizi çocuğunuzun anlamasına yardımcı olun.
10. Doğrudan emin olmak için kontrol edin. Çocuğa "ödevin bittimi" diye sormak yerine "ödevini görmek istiyorum" deyin .Bu davranış hem kontrol edileceği için ödevini düzgün yapmasını sağlar hem de sonucundan çekindiği için yalan söylemez.

KÜFÜR

Küfür üç temel gruba ayrılır.

-Ya beddua etmek ya da birine zarar verilmesi dileğini yansıtan konuşma biçimi

-Cinsel içerikli küfürler, müstehcen konuşmalar

-Kişiliğe yönelik küfürler.

NEDENLERİ

1. Dikkat çekme: Bazı çocuklar ana-babadan yeterli ilgiyi göremiyorlarsa, dikkat çekmek için küfrederekler.
2. Sarsılma: Bazı çocuklar için yetişkinleri şok etme, rahatsız etme eğlenceli bir durum haline gelebilir.
3. Ağızdan kaçırma verme: İnsanlarda engellenme ya da kızgınlık hissedildiğinde ya da fiziksel bir gerginlik olduğunda küfürün ağızdan çıkivermesi çok doğaldır. Çok engellenen, yaşama alanı çok daraltılan çocuk, kızgınlık olarak küfredebilir.

4. Savunma: Bazıları için kötü söz söyleme bir savunma davranışıdır. Küfür etmenin tam anlamıyla yasak olduğu çevrede yetişenler, isyan ederek bağımsızlıklarını göstermek isterler.
5. Olgunlaşma: Bazen de çocuklar yetişkin olmanın bir sembolü olarak, kötü söz söylerler.
6. Çocuğun akranları tarafından onaylanmaması..
7. Çocukça bir zevk: Küçük çocuklarda banyo ve ona ilişkin konuşmak, çocuklarda bir tür çocuksu seksüel zevk alma durumu ortaya çıkarmaktadır.

NE YAPILMALIDIR?

1. Örnek oluşturma: Eğer kaba ve küfürlü bir konuşma eğilimini kendinizde engelleyebiliyorsanız, çocuğunuzda bu kontrolü sizi taklit ederek öğrenecektir.
2. Dürtülerini ifade edebilme: Eğer çocuk, size olan kızgınlıklarını rahatlıkla dile getirebiliyorsa, bu özgürlüğe sahip ise, olumsuz duygularını belirtmek için daha az küfürlü sözcük kullanacaktır.
3. Tartışma: Bu kelimeler bir kağıda yazılarak tanımlanır ve daha sonra tartışılır.
4. Önemsememek: Çocuklar kötü sözcükler kullandığında, anne-babalar bu duruma pek fazla kızıp şaşırıyorlarsa, veya durumu komik bulup davranışı onaylar bir tavır içerisinde girmezlerse, çocukların bu sözcükleri söylemeleri için bir nedenleri kalmayabilir.
5. "Dilsizlik Oyunu": Ana-babalar küfür eden çocuk karşısında ani ve sert tepkiler vermekten çok, sessizlik oyunu oynayarak çocuğu yönlendirebilirler. "senin kullandığın kelimenin anlamı nedir?", "anlamıyorum", denilerek çocuktan yanıtlanması istenir.
6. Yaratıcı olmaya özendirme: Yaratıcı uğraşlar, yazınsal faaliyetler, spor vb. yaratıcılığı artırıp kötü söz kullanımını engeller.
7. İfade becerilerinin güçlendirilmesi: Çocuklar bazen, kendilerini ifade edebilme olanağı bulamadıklarında kötü sözcük kullanabilirler. Kendilerini iyi ifade edebilecekleri sözcük dağarcığı oluşturmak bu durumu engelleyebilir.

8. Aşırı cezalandırmama: Eğer çocuğunuzu, döverek, bağırarak, tehdit ederek cezalandırırsanız; çocuğunuz bu kelimeleri yakalanıp cezalandırılmamak için, gizlice kullanmayı öğrenir.

Uygun olmayan bu sözcüklerin yerine, uygun kabul edilebilir sözcükler kullanması için çocuğu bilgilendirmek, çocuk olumlu sözcük kullandığında ise övüp, teşvik edilmesi küfür kullanımını azaltacaktır.

KENDİNE ZARAR VERME DAVRANIŞI

Kendine zarar verme davranışı (KZD) kişinin, ölüm isteği olmaksızın, kendi bedeninin bir bölümüne yönelik, doku hasarı ile sonuçlanan bir girişimdir. Sosyal olarak kabul edilmeyen bu davranış isteyerek ve amaçlı olarak yapılır. Tekrarlayıcı olması ve kişinin bu girişimde bulunmadan önce bir gerilim duygusuna sahip olması belirleyici olan noktalardandır. Kişiler fiziksel acıyla beraber rahatlama, zevk alma veya hoş gitme duygusunu da yaşarlar. Eylemin ardından hissedilen utanma duygusu ve damgalanma korkusuyla kendine zarar vermenin izlerini ya da kanları gizlemeye çalışırlar.

Kendine zarar verme davranışını tanımlamak için dört ölçüt önerilmektedir. Bunlar;

1. Kendine zarar verme davranışının sürekli tekrarlanması.
2. Kişinin, kendine zarar vermeden önce gerilim duygusuna sahip olması.
3. Fiziksel acıyla beraber rahatlama, zevk alma veya hoşuna gitme duygusunu yaşamaması.
4. Utanma duygusu ve sosyal olarak damgalanma korkusu karşısında kendine zarar vermenin izlerini ya da kanı gizlemeye çalışmasıdır (Favazza 1992).
5. Çocuk ve gençlerde kendi kendine zarar verme davranışı (ilaç içme, cildinde kesikler ya da delmeler oluşturma, vücuduna ve cildine sigara basma, kafasını duvara vurma, saçını yolma, kendini ısırma) düşünüldüğünden çok daha siktir ve kız çocuklarında daha sık rastlanan

bir problemdir. Özellikle 16 yaşa kadar olan kızlarda erkek çocuklara göre çok daha fazla görülür.

Kendine zarar verme davranışı çocuk ve gençlerden şu nedenlerden dolayı olabilir:

1-Davranış problemleri.

2-Depresyon ve aşırı kaygı

3- Aşırı sinirlilik. ,

4- Evde kötü davranımlarla karşı karşıya kalma.

5- Anne ve baba ile iletişimde sorunlar.

Çocuk ve gençlerde kendine zarar verme, geçmişteki bazı sıkıntı verici olayları hatırlanmasından dolayı da olabilir. Ya da evdeki tartışmalar, erkek ve kız arkadaşla yaşanan problemler sonrası ve aile içi şiddetten sonra olabilmektedir. Birçok genç ve çocuk için kendine zarar verme bir anlamda üstlerinde olan baskı ve sıkıntıyı kaldırıcı ve onları intihardan koruyucu olarak ta yapılmaktadır. Kendi kendine zarar veren genç ve çocuk bir anlamda etrafındakilere bir yardım çağrısında da bulunmaktadır. Kendine zarar verme davranışı ülkemizde maalesef gözden kaçan bir sorundur. Örneğin İngiltere de 5-10 yaş grubu çocuklarda % 0.8 iken, eğer bu yaş grubu çocuk davranım problemleri yaşıyorsa bu oran % 7,5' e kadar çıkmaktadır. Yine 11-15 yaş grubunda ise bu oran % 1-2 iken, bu yaş grubunda depresyonu olanlarda bu oran %18.8' a kadar çıkmaktadır. Yarı psikiyatrik rahatsızlığı olan gençler ve çocuklarda çok yüksek oranlarda görülmektedir. Diğer önemli bir nokta ise sık sık kendi kendine zarar verme davranışı olan genç ve çocuklarda intihar riskinin de yüksek olmasıdır.

Kendini kesen kişinin, öncelikle çektiği acının bir ifadesi olarak bu davranışı gösterdiği unutulmamalıdır. "Kendini yaralamak" o kişinin bilinmesini istemediği, kendini kötü hissettiği, utandığı, kimsenin kendisini anlamadığını düşündüğü bir olaydır. Bu yüzden ilk önce kendisine yargılanmadan dinleneceği söylenmeli ve duygularına saygı gösterilmelidir. Onu dinlemek için zaman ayrılmalı ve

anlattıkları ciddiye alınmalıdır. Dinlerken olabildiğince nötr kalarak, korkmadan ve ona acımadan dinlemek gerekir. Bu davranışını kabullenmek ve onun acısını rahatlıkla dile getirmesi sağlanmalıdır. Ancak kendini kesme davranışını kabullenmek bu davranışı onaylamak demek değildir. Bu ikisi arasındaki ince ayırım konusunda kişi ile kişinin yakınları arasında bir anlaşmaya varılmalıdır. Bu konuşmalar yapıldıktan sonra kişi ile beraber yapılmakta olan günlük etkinlikler aynen devam ettirilmelidir.

Daha sonra bu kişiyi profesyonel bir yardım almaya ikna etmek ve kişinin bu konu hakkında çalışmasını sağlamak gerekir. Bu kişinin yakınları da profesyonel bir yardım alarak ona nasıl davranmaları gerektiği konusunda bilgi edinmelidirler. Kişiyi kendini keserek kendine zarar vermeye devam ettiği gösterilmelidir. Kişi, reddedilme, öfke, utanma, yalnızlık duygularının farkına vararak uygun ifade yollarını geliştirecektir. Dürtülerini kontrol etmeyi öğrenip yaşadıkları karşısında yeni baş etme becerilerini öğrendikçe bu davranışından vazgeçecektir.

EVDEN KAÇMA

Evden kaçan çocuklar üzerinde yapılan araştırmalarda, bu çocukların hepsinin aileleriyle sorun yaşadıkları ve aile içi iletişimin zayıf ya da kopuk olduğu görülmektedir. Ailede şiddetli geçimsizlik, işsizlik, fakirlik, dayak, eğitimsizlik gibi olumsuzluklar, öncelikle çocukları etkilemektedir. Çocuklar sıcak aile ortamından, sevgiden, ilgiden ve şefkatten mahrum olarak büyümektedirler. Bu çocuklar kendi ayakları üzerinde duracak yaşa geldikleri zaman sıkıcı aile ortamından, dayaktan, kötü muameleden ve sefaletten kurtulma hayalleri kurarlar.

Bazı çocuklar, ailenin maddî durumu iyi olduğu halde, anne ve babanın sevgisini denemek için evden kaçarlar. Ancak fazla uzağa gitmeyi göze alamazlar. Genellikle evin bodrumuna, bir akraba veya arkadaş evine sığınır; kısa zamanda geri dönerler. Anne babanın affedemeyeceği bir suç işlediklerinde, karneleri zayıf geldiğinde, dayak korkusuyla eve gelmeyip geceyi sokakta geçiren çocuklar da vardır.

Sebepleri bilindiği takdirde evden kaçma probleminin çözümü kolaylaşır. Evden

kaçan çocuğun terapisi, yukarıda açıkladığımız gibi, anne babanın tutumunu değiştirmeye ve aile ortamını yaşanır hale getirmeye yönelik olacaktır.

Evden Kaçmayı Önleyici Tutum ve Davranışlar

Psikolojide ve koruyucu hekimlikte esas olan hastalık ortaya çıkmadan önce hastalığa yol açan sebepleri ortadan kaldırmaktır. Bu prensibi evden kaçma olayına uygulayacak olursak, amaç çocuk evden kaçtıktan sonra onu eve bağlama çareleri aramak değil, evden kaçmasına yol açan tutum ve davranışlardan kaçınmak olmalıdır.

Aile içinde kendisini mutlu ve değerli hissedenen bir çocuk evden kaçmayı düşünmez. Çocuğumuzu eğitirken onun kendisini mutlu ve değerli hissetmesi için anne baba olarak üzerimize düşen sorumlulukları şöyle özetleyebiliriz:

1. Çocuğun ruhsal ve sosyal gelişimi için sevgi, ilgi ve güven duygusu çok önemlidir. Maddî ihtiyaçların yerine getirilmesi çocuğun kendisini mutlu hissetmesine yetmez. Çocuğun ruhsal ihtiyacı olan sevgi ve ilgi, maddî imkânla ilgili değildir. Çocuklar anne babalarından bulamadıkları sevgi ve ilgiyi başka kaynaklarda aramaya başlarlar ve aileden gittikçe uzaklaşırlar.
2. Çocuklar küçük yaşlardan itibaren anne babalarına duygularını, düşüncelerini, sevinçlerini, hayallerini, korkularını, endişelerini ve sıkıntılarını çekinmeden açabilmelidir. Onları yargılamadan, suçlamadan dinlemeli, kendimizi çocukların yerine koyarak anlamaya çalışmalıyız.
3. Her konuda çocuklarımıza karşı adil ve tutarlı olmalıyız. Koyduğumuz kurallar onların bağımsızlık çabalarını engelleyici, uygulaması zor kurallar olmamalıdır. Onlara aile içinde yapabileceği basit işler vererek öz güvenlerini güçlendirmeliyiz. Aileyi ilgilendiren ortak kararlarda onlara da söz vermeli, kendilerini değerli hissetmelerini sağlamalıyız. Yetenek ve becerileri konusunda gerçekçi olmalı, onlardan yapamayacakları şeyler istememeliyiz.
4. Çocukların bizi taklit ederek kişilik kazandıklarını unutmamalımız. Çalışkanlıkta, dürüstlükte, yardımlaşmada, iş bölümünde onlara iyi örnek olmalıyız.

5. Gazete haberlerinden ve televizyon programlarından faydalanarak olumsuz örnekler hakkında çocukla konuşmalı ve sorularına cevap vermeliyiz.
6. Dayak ve baskı eğitim aracı değildir. Disiplin dayak ve baskı ile değil, kurallarla sağlanır. Çocuklarımız kuralları çiğnediğinde karşılıklı konuşarak ve onların da fikirlerini alarak çözüm üretmeliyiz.
7. Özellikle ergenliğe geçiş sürecinde çocuklarımıza karşı sabırlı ve hoşgörülü olmalı, onların yeni bir kimlik ve bağımsız kişilik kazanma çabalarını anlayışla karşılamalıyız.
8. Görüşleri ve duyguları önemsenen, boş zamanında müzik ve sporla ilgilenen, ailesi ile birlikte sinema, tiyatro, gibi sosyal etkinliklere katılan çocuklar ve gençler alternatif heyecanlar arama ihtiyacı duymayacaklardır. Çocuğun hayatında arkadaşın önemi büyüktür. “Ya kötü arkadaş seçerse” endişesi ile çocuklarımızın arkadaş seçimine müdahale etmek yerine çocuklarımızın arkadaşlarını tanımaya çalışmak daha etkili bir yöntemdir.
9. Çocuklarımız arasında ayırım yapmamaya, onları birbiriyle ve başka çocuklarla kıyaslamamaya, kardeş kıskançlığına yol açacak davranışlardan kaçınmaya özen göstermeliyiz. Kardeşleriyle ve başkalarıyla kıyaslanan çocuklarda, onlara yetişemediği ve onlar gibi olamadığı için kıskançlık ve düşmanlık duyguları açığa çıkar. Onlar yüzünden ailede istenmediğini, sevilmediğini ve değer verilmediğini düşünür.
10. Çocuklar anne babayı kavga ederken gördükleri zaman, ailenin bir gün dağılacığından korkar, geleceğe ait ümitlerini yitirirler. Eşler mümkün mertebe çocukların yanında tartışmamalı, birbirine ağır sözler söylememelidir.

MADDE BAĞIMLILIĞI

Bağımlılık, hem bedensel ve ruhsal alanda ortaya çıkan klinik tablo, hem de uzantıları olan toplumsal sorunlar beraber düşünüldüğünde çağımızın en önemli sağlık sorunu olmaya aday görünüyor. Bu özellik gerek toplumun her kesimini ilgilendirmesi gerekse bir toplumdan diğerine sınır tanımaz yaygınlığı nedeniyle

her geçen gün daha da büyük anlam taşıyor, taşıyacak. Çünkü sorun, yalnızca madde kullanan bireyi değil o bireyin içine doğduğu aileyi, ailenin parçası olduğu toplumu ve giderek o toplumda kültürel yapı özelliklerinden ekonomik işleyişe kadar geniş bir alanı ilgilendirmekte ve etkilemektedir.

Çocuk, ergen ve genç erişkinlerde görülen madde bağımlılığı sorunu ülkemizde ve dünyada yeni karşılaştığımız bir sorun değildir. Sanayileşme, modernleşme ve kentleşmenin dayattığı bireysel ve toplumsal refah kavramları; her zaman beklenen sonucu vermemiş ya da istenen sonucu verse de beraberinde bireyi yalnızlaştıran, baş etmek zorunda olduğu problemlerin sayısı artarken, baş etme becerilerini azaltan ve bu durumda “çözümü” sağlıklı olmayan desteklerle ve dengelerle sağlayan bireyler ve gruplar oluşumuna neden olmuştur. İşte bu noktada ergenlikten yaşlılığa kadar uzanan geniş bir yelpazede madde bağımlılığı başlangıçta sorunlar nedeniyle ortaya çıkan iç sıkıntısı ve kaygıyı azaltmak için kullanılırken çok kısa bir süre sonra kendi başına diğer tüm sorunların toplamından daha önemli olmaya başlar.

Önemli bir toplum sağlığı sorunu olan madde kullanımı ve bağımlılığı mücadelesinde amacımız hiçbir madde kullanımına başlanmamasını sağlamak, sağlık ve yaşam kalitesini yükseltmek, madde kullanmadığı için gencin kendinden gurur duymasını sağlayarak madde kullanmayana destek olmak, madde kullanan ve bağımlı olanları da tedavi ve rehabilite ederek sağlığından sorumlu bireyler olmalarını sağlamaktır

ÇOCUKLARDA VE GENÇLERDE MADDE BAĞIMLILIĞI İÇİN RİSKLER

Son yıllarda tüm Avrupa ülkelerinde ergen ve gençler arasında alkol ve yasadışı madde kullanımında bir artış söz konusudur. Ülkemizde madde kullanımı birçok ülkeyle karşılaştırıldığında düşük oranlardadır. Fakat ülkemizdeki genç nüfusu göz önüne aldığımızda bu düşük oranların ne kadar büyük rakamlar oluşturacağını unutmamak gerekmektedir. Ülkemizde gençler arasında yapılan çalışmalarda yarısından fazlasının sigara deneyiminin olduğu, ilköğretimde ise yaşam boyu en az bir kez tütün kullanma oranının % 16 olduğu görülmektedir. Yaşam boyu en az bir kez alkol kullanımı %35-45, esrar kullanımı %4, uçucu madde kullanımı % 4, ekstazi kullanımı için ise %2-2,5 oranları verilmektedir.

Tütünden sonra en sık kullanılan maddeler sırasıyla alkol, uçucu maddeler ve esrardır. Sigara ve alkol dışında tüm maddelerde kullanım sıklığında bir artış söz konusudur. Bu artış ekztazide daha da belirgindir.

Çocuk ve gençlerde madde kullanımında en önemli nedenin 'merak' olduğu pek çok araştırma ile saptanmıştır. Ergenlik ve gençlik biyolojik, bilişsel ve sosyal alanlarda değişikliklerin olduğu bir dönemdir. Gençler bu dönemde alkol ve madde kullanımını da içeren yeni durumlarla karşılaşır. Biyolojik ve sosyal değişikliklerin yarattığı stresi azaltmak, arkadaş baskısı ve bir gruba dahil olma isteği de madde kullanımına başlamada diğer önemli nedenlerdir. Başlama nedeni ne olursa olsun madde kullanmaya başlama, artan bir madde kullanımına ve diğer suç oluşturan olaylara neden olabilir. Az ya da çok kullandıkları bir dönem sonrası gençlerin büyük çoğunluğu madde kullanmaya devam etmemektedir. Az fakat önemli bir kısmı ise kullanıma giderek artan düzeylerde devam etmektedir. 12-18 yaş aralığında alkol ya da diğer maddeleri denemek yaşla beraber belirgin artış göstermektedir.

Çocuk ve gençlerin madde kötüye kullanımına yol açan 'risk faktörleri' ve onları bundan koruyan 'koruyucu faktörler' söz konusudur. Bu risk ve koruyucu faktörleri bilmek problemi anlamamıza yardımcı olacaktır.

Genelde yapılan tarama çalışmaları esas olarak problemlili alkol veya madde kullanımını geliştirme riski yüksek olan ergen popülasyonunu hedeflemiştir. Bu ergen grupları sıklıkla okul devamsızlığı yapanlar, depresyon veya yıkıcı davranışı olanlar, evden kaçanlar, adalet sistemi içine dahil olmuş olanlardan oluşur.

Son yirmi yıldır araştırmacılar madde kullanımının nasıl başladığını ve ilerlediğini özellikle hassas bazı gruplarda risk ve koruyucu faktörleri de tanımlayarak açıklamaya çalışmaktadırlar. Risk faktörlerini, bir bireyde 'şu özellikler, değişkenler ya da tehlikeler varsa' toplumdan rastgele seçilmiş bir bireyden daha fazla madde kullanım olasılığı vardır şeklinde tanımlamaktadırlar. Risk faktörlerine sahip herkes madde kullanmamaktadır. Başka bir deyişle karşılaşılan risklere dirençli bireyler de vardır. Karşılaşılan olaylara karşı tampon

görevi gören faktörler bu direnci oluşturmaktadır

Risk faktörlerini üç grupta toplayabiliriz:

1. Biyolojik faktörler (örn. genetik faktörler),
2. Psikolojik ve davranışsal faktörler (örn. emosyonel bozukluklar, öğrenme güçlükleri, dürtüsellik, davranış bozuklukları),
3. Sosyal ve çevre ile ilgili faktörler (örn. ebeveynlerin madde kullanıyor olması, aile desteğinin az olması, akademik başarısının düşük olması, akran ilişkileri, ekonomik ve sosyal desteğin olmaması vb.).

Eğer bu faktörlerden bir tanesi dahi güçlü bir olumsuz etkiye sahip ise madde kullanma olasılığı yüksektir. Bu faktörlerden bir veya daha fazlası olumlu yönde güçlü ise genci madde kullanımına karşı koruyabilmektedir.

Alkol bağımlılığı olan ana babaların çocukları, alkol bağımlılığının karmaşık genetik bir bozukluk olması nedeniyle yüksek risk taşıyan çocuklar olarak değerlendirilmektedir. Bu çocuklar yalnızca alkol bağımlılığı açısından değil, aynı zamanda diğer psikopatolojiler açısından da risk taşımaktadırlar. Alkol bağımlılarının çocuklarında dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu (DEHB), karşı gelme bozukluğu (KGB), davranım bozukluğu (DB), depresyon ve anksiyete bozuklukları kontrol grubuna göre daha yüksek oranlarda dır. Gençlerin alkol kullanma sıklığı ile anne ve babaların alkol kullanma sıklıkları arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarda, özellikle erkek çocuklar ile babaların alkol kullanma sıklıkları arasında önemli benzerlikler bulunmuştur. Ailelerinden ayrı yetişmiş alkol bağımlılarının çocuklarında yapılmış çalışmalar, bu çocuklarda %25 alkol bağımlılığı saptamışlardır.

Aile içinde madde kullanımı olan çocuklarda madde kullanımı daha sıktır. Aile üyelerinin madde kullanımı ile ilgili tutum ve düşünceleri olumlu yönde ise bu da risk oluşturmaktadır. Bu konuda ailenin toleransının fazla olması, uygun olmayan disiplin yöntemleri de madde kullanımını arttırmaktadır.

Çocuk ve ergenlerde madde kullanımı açısından risk olabilecek durumları araştıran çalışmaların sonuçlarına ruhsal hastalıklar önemli bir yer tutmaktadır.

Psikiyatrik hastalılar madde kullanımı sonucunda gelişebilmektedir. Ayrıca psikiyatrik hastalıklar madde kullanımının gidişini değiştirdiği gibi madde kullanımı da psikiyatrik hastalığın gidişini değiştirebilmektedir. Madde kullanım bozukluğu olan gençlerin %76'sında en az bir komorbid psikiyatrik bozukluk saptanmıştır (Dilbaz 2006)

Arkadaş grubuna bağlı riskler oldukça önem taşımaktadır. Arkadaşları madde kullanan çocuk ve gençlerde riskin yüksek olması beklenen bir durumdur. Yapılan anket çalışmalarında ilk kullandıkları maddeyi kendileri kadar ya da biraz büyük arkadaşlarından bulduklarını ve grup içinde paylaştıklarını ifade etmişlerdir. İçinde buldukları akran grubunda madde kullanımının onaylanması genç için risk faktörüdür. Maddeye kolay ulaşabilme de madde kullanımı açısından risktir. Özellikle sigara, alkol ve uçuşu maddelerde bu önemli bir sorundur. Erken yaşlarda başlayan sigara kullanımı da diğer maddelere geçiş açısından yüksek risk taşımaktadır.

Madde Kullanımını Önlemede Anne - Babalara Öneriler

Gençlerin madde kullanmaya başlamasını önlemede anne - baba ile ilişkinin önemli bir etkisi bulunmaktadır. Çocukları ile kuvvetli sevgi ilişkisi olan, doğru ve yanlış öğreten, davranışlarına yönelik kurallar koyan ve çocuklarını gerçekten dinleyen anne-babalar, çocuklarının uygun bir aile ortamında yetişmesini sağlamış olurlar.

- Değerlerin öğretilmesi: Aile değerlerinizi çocuğunuza öğretmeniz, madde kullanımına hayır demesi için geçerli nedenleri olmasını sağlayacaktır. Sizin için önemli olan değerleri açık bir şekilde onunla konuşun . Dürüstlük, sorumluluk alma ve kendine güvenmenin neden önemli olduğunu ve bu değerlerin önemi hakkında onunla konuşun.

Kendi davranışlarınızın çocuğunuzun değerlerinin gelişmesini etkilediğini unutmayın. Çocuklar anne-babalarının davranışlarını örnek alır ve taklit ederler. Davranışlarınızla çocuğunuzun geliştirdiği değerleri belirlersiniz. Sigara, alkol veya diğer maddeleri kullanan anne-babalar, çocuklarına da bu maddelerin kullanılabileceği mesajını vermiş olurlar. Yasal olan ve olmayan arasındaki

ayırımı net bir şekilde yapmalısınız. Bir erişkinin sosyal ortamlarda kontrollü alkol alması yasarken, 18 yaşın altında alkol kullanımının yasal olmadığı hatırlanmalıdır.

Kendi söz ve davranışlarınızın tutarlı olmasına dikkat edin. Çocuğunuzun sizi örnek aldığını unutmayın. Bu nedenle çocuğunuzdan beklediğiniz davranışları sizin gösterdiğinizden emin olun. Çocuğunuzun sizin aile değerlerinizi anladığından emin olun. Aileler hiç konuşmadan çocuklarının aile değerlerini anladığını düşünürler. Bu doğru değildir. Ailenin birlikte yaptığı aktiviteler olması, örneğin akşam yemeğinde bir araya gelme, ve bu sırada aile değerlerini konuşmak uygun olabilir.

- Alkol ve diğer maddelere karşı kuralların konması ve bunların uygulanması: Kuralların neler olduğunu ve nedenlerini açıklayın. Nasıl bir davranış beklediğinizi nedenleri ile açıklayın. Kurallara uyulmadığı zaman sonuçlarını net bir şekilde belirleyin.

Tutarlı olun. Çocuğunuzun alkol veya madde kullanmaması konusundaki kuralların her yerde geçerli olduğundan emin olun.

Makul olun. Uygunsuz bir şekilde aşırı kısıtlama ve katı kurallar konması da kuralların uygulanmasını imkansız hale getirir. Çocuğunuzun yaşına uygun olarak kuralların yeniden gözden geçirilmesi gerekir.

- Alkol ve maddeler hakkında bilgi sahibi olma: Anne-babalar alkol ve madde hakkında bilgi sahibi olurlarsa, çocuklarına doğru bilgi verebilirler. Bu konuda konuşmaya hazır olmak anne-babanın da kendini güvende hissetmesini sağlayacaktır. Doğru bilgiyi ailede ve okulda alabileceğini unutmayın.

- Çocuğunuzla konuşma ve onu dinleme: İyi bir dinleyici olun. Çocuğunuzun sizinle sorunlarını konuşabilmesini sağlayın. Size söylediği şeyleri dikkatle dinleyin, öfkenizi kontrol edin. Eğer çocuğunuz sizinle konuşmuyorsa, onunla sohbet etmek için siz girişimde bulunun.

Hassas konularda da konuşabileceğinizi hissettirin. Gençler kendileri için önemli

konularda ailelerinden bilgi alabileceklerine güvenmek isterler.

Ödüllendirin. Yalnız yanlışlar üstünde odaklanmayın, iyi yaptığı şeyleri de fark edin. Çocuğunuzu ödüllendirmeniz onların kendilerine ve kararlarına güvenmelerini sağlar. Burada kastedilen ödüllendirme sözel ödüllendirme değildir, yani çocuğunuzun davranışlarını veya kararlarını takdir ettiğinizi söylemenizdir. Açık mesajlar verin.

Doğru davranışlarınızla model olun. Çocuğunuzdan beklediğiniz dürüstlük, ahlaklı olmak gibi davranışları kendiniz gösterdiğinizden emin olun.

İletişim ipuçları:

Dinleme:

- Dikkatle dinleyin
- Sözü kesmeyin
- Çocuğunuz konuşurken kendi söyleyeceğinizi hazırlamakla meşgul olmayın
- Çocuğunuzun sözünün bittiğinden emin olana kadar bekleyin

Gözleme:

- Çocuğunuzun yüz ifadesi ve vücut dilini anlayın. Çocuğunuz sinirli ve rahatsız mı, yoksa rahat mı gözüküyor?

Cevap verin

- 'Şunu yapmalısın', 'senin yerinde olsam' veya 'ben senin yaşındayken' ile başlayan cümleler yerine onu anlamaya çalıştığınızı ifade etmeniz daha doğrudur.
- Eğer çocuğunuz size duymak istemediğiniz şeyler söylüyorsa, sakın bunları duymamazlık etmeyin.
- Her durum için çocuğunuza önerilerde bulunmayın. Bunun yerine anlattığı şeylerin altındaki duyguyu anlamaya çalışın. Çocuğunuzun ne demek istediğini anladığınızdan emin olun.

OKUL DEVAMSIZLIĞI

Okula devamsızlık, hem fiziksel hem psikolojik hem de toplumsal birçok etmenden kaynaklanabilen ve öğrenci akademik başarısını olumsuz yönde

etkileyebileceği düşünölen istenmeyen bir öğrenci davranışdır.

Öğrenci devamsızlıklarının önlenbilmesi için öncelikle devamsızlık nedenlerinin belirlenmesi gerekmektedir. Ancak, Türkiye’de öğrenci devamsızlıklarını konu alan sadece bir araştırmaya ulaşılabilmıştır. Kadı (2000) araştırmasında, öğrenci devamsızlıklarını; okul, aile, kişisel sorunlar, arkadaş grubu ve çevresi, cinsiyet boyutları altında incelenmiştir. öğrenci devamsızlıkları, istenmeyen davranışlar içerisinde ele alınmaktadır. Öğrenci devamsızlıklarını etkileyen nedenler; Kadı (2000), Külahoğlu (2001), Ataman (2001) ve Basar’ın (2001) çalışmalarından yararlanılarak, 6 boyutta ele alınmıştır. Bu boyutlar:

- Yöneticilerden kaynaklanan nedenler,
- Öğretmenlerden kaynaklanan nedenler,
- Aileden kaynaklanan nedenler,
- Çevreden kaynaklanan nedenler,
- Akademik kaygıdan kaynaklanan nedenler,
- Bireysel nedenlerdir.

Yöneticilerden kaynaklanan nedenler: Okul yöneticilerinin öğrenci üzerine doğrudan etkisi olmasa bile, dolaylı olarak etkisi bulunmaktadır. Okulda örgüt iklimini oluşturan disiplin politikaları, sosyal ve sportif etkinlikleri örgütleme, giriş-çıkış ve teneffüs saatlerinin

belirlenmesi gibi pek çok yönetim etkinlikleri öğrenci devamsızlıklarını etkileyen etmenleri oluşturabilir. Okul yönetiminin demokratik bir hoşgörü düzeyi tutturması, öğrenciyi sıkı koşullarla sınırlandırmak yerine, esnek bir düzen kurması, bu düzenin belirlenmesinde öğrenci görüşlerini alması, onların istek ve beklentilerini okul amaçlarına zarar vermeden gerçekleştirmelerine yardım etmesi, okul yönetimi kökenli devamsızlık nedenlerini azaltabilecek etkinlikler arasında sayılabilir.

Öğretmenlerden kaynaklanan nedenler: Öğretmenlerin sınıf içinde olumlu tutum ve davranışları öğrencilerin okula bağlılığı üzerinde olumlu etki yaparken; öğretmenin sınıf içindeki otoriter tavrı, öğrencilerle olan iletişiminin yetersizliği, öğrenciden yetenekleri üzerinde performans beklemesi gibi etmenler, devamsızlık gibi istenmeyen davranışlara neden olabilmektedir

Aileden kaynaklanan nedenler: Öğrencinin aile ortamı, onun davranışlarının

temel kaynağıdır. Anne babanın çocuk yetiştirme tarzları, eğitim düzeyleri, boşanma gibi pek çok etken öğrenci davranışlarını etkilemektedir . Ailenin çocuğun davranışlarını aşırı derecede kontrol etmeye çalışması ya da aşırı ilgisiz davranması öğrencilerin devamsızlık yapmalarına neden olabilmektedir.

Çevreden kaynaklanan nedenler: Öğrencinin çevresinde yer alan çeşitli arkadaş grupları, öğrenci davranışı üzerinde etkilidir. Öğrenciler, grup dinamiğinin etkisi ile bir grup içerisine girebilmek ya da grup içerisinde kalabilmek için de devamsızlık yapabilirler. Bunun yanında, öğrencinin evinin okula uzak olması gibi fiziki nedenler de devamsızlık nedeni olabilir.

Akademik kaygıdan kaynaklanan nedenler: Öğrencilerin öğrenimleri süresince başarılı olmalarını sağlayan, akademik başarılarını olumlu şekilde etkileyen etmenlerden birisi, öğrencilerin sahip oldukları etkin ve verimli ders çalışma alışkanlıklarıdır . Öğrencilerin düzenli bir ders çalışma alışkanlıkları yoksa, sınavlarına çalışmak ya da ödev yapmak gibi nedenlerle devamsızlık yapabilmektedirler.

Bireysel nedenler: Öğrencilerin; okul dışında çalışmak zorunda olması, psikolojik rahatsızlıkları, yeterince güdülenmediği için okulu sevmemesi ve gelecek kaygısı gibi pek çok bireysel neden devamsızlık yapmasına neden olabilmektedir.

Çocuklar sadece bazı toplumsal durumlarda (eğitimsiz/yoksul aile gibi) değil, toplumun genelinde risklere açık olarak yaşamaktadır.

I. Devletin çocuğa bakış açısı ve çocuklara yönelik yükümlülüklerini yerine getirirken izlediği politikaların aşağıda sıralanan sonuçları çocuklara yönelik riskin ana zemini oluşturmaktadır:

- Devletin, çocuğu yurttaş olarak hak sahibi bir birey konumunda görmeyip onunla sadece korunmaya muhtaç olduğu noktadan ilişki kuran bir sistemi benimsemiş olması; riskleri önceden gören ve önlemeye yönelik çalışan bir sistemin olmaması,
- Çocuğun gereksinimi olan ortamların desteklenmemesi, risklere karşı olumluyu özendirilen ya da ortaya koyan ortamların ve mekanizmaların olmaması,
- Hizmetlerin ve kaynakların planlanmasında bütün çocukların gelişim ve topluma katılımlarına yönelik gereksinimlerinin öncelikli olarak dikkate alınmaması ve bu ortamların (hamilelikten itibaren izleme ve destekleme hizmetleri, anne baba okulları, okul öncesi eğitim hizmetleri, okul saatleri

sonrası sosyal kültürel merkezler, parklar, oyun ve spor alanları, yetenek ve becerilerini geliştirme merkezleri) yeterince olmaması,

- Tüm çocukların gelişim ve topluma katılım sürecindeki gereksinimleri dikkate alan bir çocuk politikası olmaması,

- Özgürlükçü – eşitlikçi olmayan; otoriter, baskıcı ve sorgulatmayan yöntemleri tercih eden ve çocuk gerçeğini görmezden gelen eğitim politikaları ve eğitim sistemine bağlı olarak eğitim kurumlarının ihtiyaca cevap verebilecek nitelikte olmaması,

- Çocuğun korunma ihtiyacını gidermeye yönelik olarak kurum bakımının yaygın olarak kullanılması, aile ve aile tipi bakımı güçlendirecek hizmetlerin yeterince var olmaması,

- Çocukların bir arada yaşadıkları kurumlarda, birlikte buldukları okul gibi ortamların çocuklara yönelik riskleri fark edecek ve önleyecek biçimde tasarlanmamış olması,

- Çocuklara yönelik hizmetlerde çalışan personele riskleri erken fark etme ve etkili müdahale etme becerilerini geliştirecek desteklerin ve özlük haklarının yeterince sağlanmaması.

II. Toplumsal sorunlar en çok çocukları olumsuz etkilerken, bazı toplumsal değerler ya da kurumlar da çocuklar için riskli olabilmektedir:

- Sosyo – ekonomik güçlüklerin yarattığı riskler ve risk ortamları: işsizlik, savaş, göç/mültecilik, azınlık gruplarına mensup olmak gibi yapısal eşitsizlikler,

- Şiddetin meşrulaştırılması ve olağanlaştırılması; çocuğun içine doğduğu veya ait olduğu sosyal çevrenin istismar edici nitelikteki yapıları, onları bedensel ve ruhsal olarak yaralayıcı cezalandırma, öldürme hakkı veren töreler ve bunu destekleyen özlü sözler ile pekiştirilen kültürel normları ve çocukla ilgili geleneksel düşünme biçimleri, yetiştirme tutumları,

- Toplumsal değerleri çarpıtan, cinsellik ve şiddet görüntüleri içeren, çocukları tüketimin hedef kitlesi haline getiren ve cinsel yönden objeleştiren, bunun yanında topluma yönelik tehdit gibi gösterip önyargılar oluşturan yazılı ve görsel yayınlar.

III. Çocuğu bakıp, gözetmek, hayata hazırlamak yükümlülüğünü temelde aile taşıırken bu yükümlülüğü desteklemesi ve kolaylaştırması gereken devletin bunu değerlendirmekte ve yerine getirmekte yetersiz kalması (çocuklara ve ailelerine yönelik sosyal destek sisteminin yetersiz olması) aşağıdaki durumları çocuklara yönelik risk faktörleri haline getirmektedir:

- Aile içi şiddet ve geçimsizlik, iletişimsizlik, yetersiz ebeveyn tutumları, ebeveyn-çocuk arasındaki bağlanma bozuklukları,

- Anne ya da baba ölümleri, terkleri, boşanmalar, üveylik ve evlatlık durumları,
- İstenmeyen gebelik, gayri meşruluk,
- Sık ve erken doğum,
- Ergenlik çağında (20 yaş altı) anne – babalık
- Ailede ruhsal ya da bedensel süreğen hastalıklı veya engelli bireylerin olması,
- Ailede alkol ve madde bağımlısı bireylerin olması,
- Çocuklarda görülen gelişimsel, ruhsal bozukluklar ve engellilik durumları.

ANNE VE BABALARA YÖNELİK YAPILMASI GEREKEN ÇALIŞMALAR

- Çocuklara yönelik riskleri fark etme ve önlemeye yönelik olarak, ailenin çocuğa koruyucu bir ortam sunabilmesi için yapılması gerekenler:
- Aileye, içinde bulunduğu sosyo – ekonomik güçlükleri gidermeye yönelik hak temelli ve düzenli hizmetlerin sunulması,
- Aile içerisinde çocuğun ayrı bir birey olduğu bilincini oluşturacak çalışmaların düzenli olarak yürütülmesi,
- Çocuk korunmaya muhtaç hale gelmeden, çocuğa yönelik riski önceden fark edebilmek amacıyla aileyi düzenli izleyen birimleri barındıran ve aileye yönelik destekleyici hizmetleri organize eden işlevsel merkezlerin kurulması,
- Evlilik öncesi eşler arası iletişimi ve problem çözme becerilerini destekleyici ve anne baba olma, çocuk yetiştirme ile ilgili bilgilendirici çalışmaların yapılmasını sağlayacak danışmanlık hizmetlerinin organize edilmesi ve bu hizmetlerin bütün nüfusa yönelik olarak uygulanması,
- Aile üyelerine yönelik ihmal ve istismar konusunda farkındalık kazanmaları sağlayıcı eğitimler yapılması,
- Sözlü ve yazılı basının anne – baba olma, çocuk yetiştirme gibi konularda aileye yönelik mesajlar içeren çalışmalar yapmaya teşvik edilmesi,
- Gerek devlet tarafından desteklenen, gerekse Sivil Toplum Kuruluşları tarafından düzenlenen aileye dönük çalışmaların güçlendirilmesi ve bu konuda daha organize bir yaklaşım izleyerek bu çalışmaları tanıtıcı faaliyetlere kaynak ayrılması, Eğitim süreci içerisinde çocuğu izleme ve takip etme, aileyle iletişim kurabilme olanaklarının güçlendirilmesi ve bu olanakları kullanan öğretmenlere ve okulda görevli psikolojik danışmanlara ihmal ve istismar ile ilgili hizmet içi eğitimlerin düzenli olarak verilmesi,

- Okul ortamı içerisinde, akademik, sosyal ve duygusal yönden problem yaşayan çocukların takip edilmesini, ortaya çıkabilecek risk durumlarını önceden fark edebilmeyi ve aileleri ile iletişime geçerek önlemeye yönelik tedbir almayı hedefleyen bir sistem kurulması,
- Okul öncesi dönemden başlayarak uygun eğitimsel, psikolojik ve tıbbi tekniklerle çocuklara yönelik ruh sağlığı dahil olmak üzere sağlık taramalarının yapılması,
- Aile planlamasının önemsemesi ve bu konuda daha işlevsel bir sistem kurulması,

EĞİTİM HİZMETLERİNDE YAPILMASI GEREKENLER

Mevcut olanakların daha etkili kullanılmasını sağlamak için yapılması gerekenler Olanaklar kısmında sayılan eğitim sisteminin öğeleri, sistem çocukları ihmal ve istismardan koruma yaklaşımı içinde yapılmadığı için, bu konuda etkili olamamaktadırlar. Eğitim sisteminin çocuğa yönelik riskleri erken fark eden ve önleyebilen niteliğe sahip olabilmesi için sunulan hizmete bu boyutun eklenmesi gerekmektedir. Aşağıda bu amaçla yapılması gerekenler yer almaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı:

- a. Bakanlık sadece eğitim/öğretimden sorumlu değil, çocukları ihmal ve istismardan korumak ile de yükümlüdür.
- b. Müfredatta ve eğitim materyallerinde değişiklikler yapılmalı; cinsel ve benzeri ayrımcılık içeren içerikler değiştirilmeli, barış eğitimi, etik gibi konular yaşlara uygun şekilde müfredata alınmalıdır.
- c. Sisteme dair geliştirilecek ve uygulanacak reformlar öğretmenleri destekleyecek şekilde düşünülmelidir.

Okul İdareleri:

- a. Öncelikle çocukları ihmal ve istismardan korumayı ilke edinmiş bir idari yapı gelişmelidir. Bu konuda gerekli eğitimlere tüm çalışanların katılması sağlamalıdır.
- b. Bir risk durumu ortaya çıktığında bunu fark eden öğretmen/PDR uzmanı ya da personelin ivedi olarak "önerilen yapıya" başvurusu kolaylaştırılmalı, bürokratik engeller ya da okulun itibarına yönelik kaygılar ortadan kaldırılmalıdır.
- c. Okulun her türlü uygulamasında var olan ayrımcılıklar ortadan kaldırılmalıdır.
- d. Okulun kendi içinde var olabilecek ihmal ve istismar durumlarına fark etmeye ve bunları bertaraf etmeye yönelik olarak etkili bir tutum sergilenmelidir. Böyle durumlar baş gösterdiğinde sağlıklı çözümlerle yaklaşılmalıdır.

Öğretmenler:

- a. Öğretmenlere, öğrenci ve ailelerinden envanter ya da aile görüşmeleri çerçevesinde aldıkları bilgilere risk durumlarını araştıran tarzda yaklaşımlarını sağlayıcı bir donanım verilmelidir. Çocukları ihmal ve istismardan korumaya yönelik eğitimlerle desteklenmelidir.
- b. Öğretmen-PDR uzmanı işbirliği daha da güçlendirilmeli ve etkinliği artırılmalıdır.
- c. Risk durumları ortaya çıktığında öğretmenlerin ne yapabilecekleri, aile ve öğrenciyi kimlere yönlendirebilecekleri önceden açık ve net olarak bilinmelidir.

Psikolojik Danışma ve Rehberlik

- a. Sayıları artırılmalıdır.
- b. Çocukları ihmal ve istismardan korumak üzere daha etkin bir durumda çalışabilmeleri için özellikle bu konuda idare ve öğretmenlerle işbirlikleri artırılarak çalışmalarını desteklenmelidir.
- c. Çocukları ihmal ve istismardan korumak için gerekli yetkinlik sağlayan eğitimlerle desteklenmelidirler.
- d. Aileleri yönlendirebilecekleri kurumlarla işbirlikleri (Toplum merkezleri gibi) artırılmalıdır.

Okul – RAM işbirliği:

- a. Çocukların RAM'a yönlendirilmesi okul müdür tarafından değil, aile – çocuk – rehber öğretmen işbirliği ile gerçekleştirilmelidir.
- b. RAM'a yönlendirilen çocuğun okulun sorunu gibi gösterilmemesini sağlayacak bir sistem oluşturulmalıdır.
- c. PDR uzmanları okul müdürlerine değil, RAM'lara idari olarak bağlı çalışmalıdır.

Okul aile birlikleri:

- a. Okul aile birlikleri, okullarında özellikle ihmal ve istismara yönelik durumları takip eden, bu açıdan denetleyici bir rol alabilirler. Okul içinde yaşanan ihmal ve istismarları izleyebilecek ek bir yapı görevi görebilirler.
- b. E okul sistemi, özellikle okula devamsızlık yapmaya başlayan çocukların takibinde daha etkin olarak kullanılmalıdır.

2. Etkili bir mekanizmanın kurulması için yapılması gerekenler

Çocuklara yönelik riskleri erken fark eden ve bunları bertaraf etmeye yönelik olarak çalışan bir yaklaşımın sisteme dönüşmesi için, var olan olanakların güçlendirilmesine yönelik yukarıda yer alan önerilerin yanında henüz hiç bulunmayan ve yapılandırılması gereken bir sisteme dair de yapılması gerekenler bulunmaktadır.

a. Yerel düzeyde hizmet sunan, izlemeden sorumlu birimlerin oluşturulması: Çocuklara yönelik risklerin erken fark edilebilmesi ve bertaraf edilebilmesi için yerelde bir izleme mekanizması kurulması elzemdir. Bu mekanizma;

- Yerelleşmiş olmalı ama merkezi denetimi/standartı bulunmalı
- İhmal/istismar riskini fark etme ve önleme/koruma konusunda birincil sorumluluğa sahip olmalı
- Risk fark edildiğinde bu merkeze bildirilmeli ve bu merkez devreye girmelidir.
- Bu merkez okul/eğitim sistemiyle yakından çalışmalıdır.
- Okullarda sosyal hizmet uzmanları bulundurulmalıdır.

b. Önerilen işbirlikleri: Aynı zamanda çocukların korunmasından sorumlu kişi ve kurumlar arasında etkili işbirlikleri geliştirilmelidir.

- Okul – yerelleşmiş sosyal hizmetler: Okullar ile yerelleşmiş sosyal hizmetler arasındaki işbirlikleri oluşturulması gereken en önemli ilişkilerdendir. Yerel sosyal hizmet birimleri / toplum merkezleri üstünden aileler/çocuklar hakkındaki sağlıklı bilgilerin PDR ve sınıf öğretmenlerine aktarılmasının sağlanması ve sorun olduğunda hem okul hem de sosyal hizmet birimlerinin izlemesi ve hizmet sunması çok önemlidir.
- Okul-SHÇEK-üniversite ilgili bölüm öğrencileri: Psikoloji, sosyoloji, PDR, okul öncesi eğitim ve öğretim fakülteleri öğrencileri, belli bir eğitim ve gözetmenlik çerçevesinde okullarda sınıf öğretmenlerine ve PDR'ye destek verebilir. Çocuklara yönelik daha fazla koruyucu/önleyici programların sunulmasına destek olabilirler.
- Yaygın eğitim-örgün eğitim ilişkisi: Birbirini destekleyecek bu sistemlerin daha koordineli çalışmaları sağlanmalıdır.
- Okul-atölye-işyerleri denetlenmesi: Eğitim amaçlı da olsa çocukların çalıştığı yerler düzenli olarak denetlenmelidir.

SAĞLIK HİZMETLERİNDE YAPILMASI GEREKENLER

- Sağlık hizmetinin yaygınlığının düzeyine rağmen risk analizi sonucu doğru yönetilen olgu sayısı yok denecek kadar az olması, sağlık sektörünün riskleri erken fark eden ve önleyen bir sistemin parçası olması için yapılması gereken pek çok şey bulunduğunu ortaya koymaktadır.
- Sağlık personelinin risk belirleme sürecinde yer alması sağlanmalıdır.
- Toplumda sağlık sisteminden yararlanamayan önemli bir nüfusun var olduğu ve bu grubun risk altında olduğu dikkate alınarak, bazı kişilerin sistem dışında kalmasına neden olan faktörler tespit edilmeli, bu faktörleri ortadan kaldırarak sağlık hizmetleri herkesin kolaylıkla yararlanabileceği biçimde yapılandırılmalıdır.

- Genel Sağlık Sigortasının tüm nüfusun sağlık hizmetlerinden yararlanmasını zorlaştıran kuralları değiştirilmelidir.
- Öğretmenlerin sağlık hizmetleri ve çalışanları ile koordinasyonu sağlanmalıdır.
- Sağlık hizmeti sunan birimlerin, toplum hizmetleri ile bağlantısı güçlendirilmelidir.
- Ana – Çocuk sağlığı merkezleri ve sağlık ocaklarının riskleri erken fark etme ve önleme mekanizmasındaki rolleri açıkça tarif edilmeli ve bu birimlerin personeli bu konuda eğitilmelidir.
- Ruhsal durum muayenesi ve tedavisi yapacak birimler niteliksel ve niceliksel açıdan yeterli hale getirilmelidir.
- Bulaşıcı hastalıklardan korumaya yönelik hizmetlerin risk altındaki bütün çocuklara da ulaşacak biçimde sunulması sağlanmalıdır.
- Şiddetle ilgili düzenli bir veri toplama ve takip sistemi oluşturulmalıdır.
- Sağlık hizmetlerinde önleme amaçlı toplanan verinin, sosyal hizmetler ile ortak kullanımını sağlayacak bir mekanizma oluşturulmalıdır.
- İstismar vakalarında başvurulabilecek, bu alanda uzmanların çalıştığı merkezler oluşturulmalı.

SOSYAL HİZMETLERDE YAPILMASI GEREKENLER

Kurumlar arasında görev dağılımı konusunda sorunlar yaşanmaktadır. Özellikle sokakta çalışan/yaşayan çocuklar alanı konusunda kurumlar arasında ciddi görev çakışmaların kaynaklanan sorunlar bulunmaktadır. Bunun giderilmesi için;

- Kurumların ve bu alanda çalışan meslek elemanlarının görev ve rolleri ile yetkileri açıkça tarif edilmelidir.
- Kurumlar arasında koordinasyonun nasıl sağlanacağı belirlenmelidir.
- Kolluğun çocuk birimine gelen özellikle travma mağduru çocukların kalabileceği bir bakım ünitesinin olmaması nedeniyle bu çocuklar kolluğun birimlerinde kalmakta, sosyal hizmetlerin devreye girmesi gecikmektedir. Travma mağduru çocukların hemen kabul edilebilecekleri sosyal hizmet kuruluşları oluşturulmalıdır.
- Genel olarak da bütün Polise gelen çocukların hemen sosyal hizmetlere teslim edilebileceği bir birimin olmaması çocukla ilgili risklere müdahale edilmesini geciktirmekte veya çocuğun süreç içerisinde istismarına neden olmaktadır. 24 saat hizmet verecek bir birim kurulmalı, bu birimde uygun meslek elemanları görevlendirilmeli ve bakım ünitesinin olması sağlanmalıdır.
- Sosyal hizmetler kuruluşlarının yetersiz ve dağınık olması müdahalenin hızlı bir biçimde yapılmasını engellemektedir. İhmal ve istismar ile ilgili önleme ve korumaya yönelik çalışma yapacak kuruluşların yaygın ve kolay ulaşılabilir olması sağlanmalıdır.

- Çocukların dahil oldukları davaların sona ermesinde sonra bu çocuklara yönelik sosyal hizmetlere dayalı bir izleme mekanizmasının kurulmamış olması nedeniyle, istismara uğramış ve travma yaşayan çocukların izlenmesi mümkün olmamaktadır. Bu konudan sorumlu bir sosyal hizmet birimi oluşturulmalıdır.

Yerelde sosyal hizmetlerin örgütlenmemiş olması. Yerelde sosyal hizmet örgütlerinin oluşması çok önemlidir. İzleme ve müdahalenin mümkün olduğunca yerel düzeyde yapılması gerekmektedir. Bu birim izleme ve önlemeye yönelik özellikleri aşağıdaki gibi olmalıdır:

- Bu birimler mahalle düzeyinde örgütlenmelidir: Böylece her aile ile birebir ilişki kurulabilecek ve bütün çocuklar kapsanabilecektir. Toplum sosyal hizmetleri bilinmediği için, mağdur bu hizmetlere ulaşamayabilir, bu nedenle hizmetlerin herkese ulaşabileceği biçimde yapılandırılması gerekir.
- Ailelerin sosyal ihtiyaçlarının tespit edilebileceği bir sistem kurulmalıdır: Boşanmış ailelerin ve çocukların sosyal hizmetlerin gözetiminde olması; ebeveyn kaybından suça itilmeye kadar bütün risk faktörlerine maruz kalan çocukların tespit, korunması ve takibi sağlanmalıdır.
- İhtiyaç sahibi aileler tespit edilerek sosyal yardım yapılmalıdır. Aileler ile birebir çalışarak sosyal ihtiyaç tespitlerinin yapılması; aile içinde vasıfsız olan çalışabilir kişilerin halk eğitim ile bağlantıya geçilerek eğitimleri sağlanması, vasıflı hale getirilmesi gereklidir.
- Sosyal hizmet kurumlarının gerek polis ile gerekse çocuk mahkemeleri ile koordinasyon içinde bilgi akışını sağlayacak şekilde çalışması sağlanmalıdır. Bunun için sosyal hizmetlerden sorumlu kurumun adliye yakınında olması dışında bir sosyal hizmet uzmanının adliye içinde olması da önemlidir.
- Meslek elemanlarının yapılan işe ve alana uygun olarak belli kriterlere göre işe alınması gerekir.
- Çocuk büro amirliklerinde sosyal hizmet uzmanlarının çocuklar ile görüşmede bulunması sağlanmalı, çocuğun ilk görüşmede sadece polis ile karşılaşması önlenmelidir.
- Eğitim kurumları riskleri fark etme açısından odak olmalı ve sosyal hizmetler ile işbirliği ve eşgüdüm içinde çalışması gerekir. Bu kapsamda olmak üzere;
- Muhtarlardan, sosyal hizmet uzmanlarına, okula kadar bir ağ oluşturulmalıdır,
- Çocukların durumları okulda gözlenmeli. sosyal hizmetler kurumu çalışanları ile okul rehber öğretmenleri arasında düzenli bilgi akışının sağlanması sağlanmalıdır.
- Mülteci çocukların yurtlara yerleştirilmesi çeşitli sorunlara sebep olmaktadır. Öte yandan yabancılar şubelerinde sosyal hizmet uzmanı her

zaman bulunmamaktadır Yurda yerleştirilen mülteci çocuklar ile aileleri arasında iletişim sağlayacak bir sosyal hizmet uzmanının görevlendirilmesi uygun olacaktır.

Özet olarak, dezavantajlı ve risk altındaki çocuk ve ergenlerin belirlenmesi, eğitimi ve sağaltımı bütüncül bir yaklaşımı gerektirir. Toplumun bir çok kesiminden formal ve informal kaynakların, resmi kurum ve kuruluşların, sivil toplum kuruluşlarının, okulların, aile ve sosyal çevrenin birlikte çalışmalarını sağlayan bir yapının oluşturulması gerekir. Bu sayede dezavantajlı ve risk altındaki çocuk ve ergenlerin eğitimleri ve toplumsal yaşama katılımları en iyi şekilde sağlanabilir.

Kaynakça

- Adak, M. (2013). Çocukların Gözüyle Şiddet: Bayburt İlinde Bir Alan Araştırması Sonuçları. 5. Uluslar arası risk altında ve korunması gereken çocuklar sempozyumu. Bildiri Özeti Kitabı. Antalya.
- Alankaya, N., Erdoğan, C., Tunçer, M. ve Görgeç, S. (2013). İlköğretim 6, 7 ve 8. Sınıf öğrencilerinin akran zorbalığına ilişkin davranışlarının incelenmesi. 5. Uluslar arası risk altında ve korunması gereken çocuklar sempozyumu. Bildiri Özeti Kitabı. Antalya.
- Bayoğlu, F., Alver, B. (2013). Danışmanlık Tedbiri Alan Çocuklar İle Suça Bulaşma Riski Bulunan Çocukların Sosyal Destek Algılarına Göre İncelenmesi. 5. Uluslar arası risk altında ve korunması gereken çocuklar sempozyumu. Bildiri Özeti Kitabı. Antalya.
- Çağlar, D. (1981). Uyumsuz Çocuklar ve Eğitimi, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara,
- Güngör, M. (2013). Risk altındaki çocukların aile yapıları ve suça yönelimleri (Mersin ili örneği). Eğitim Fakültesi Dergisi, 9(2).
- Kuzlu Ayyıldız, T., Kulakçı, H., Kesgin, M.T., Veren, F. (2013). Olumlu Ergen Gelişiminde Problem Çözme Becerisi ve Sosyal Desteğin Önemi. 5. Uluslar arası risk altında ve korunması gereken çocuklar sempozyumu. Bildiri Özeti Kitabı. Antalya.
- Okullarda Şiddet ve Zorbalığın Önlenmesi. Öğretmen El Kitabı. Tübitak, Ankara üniversitesi.
- Ögel, K., Tarı, I., Yılmazçetin Eke, C. (2006). Okullarda suç ve şiddeti önleme. Yeniden Yayınları, No:17. İstanbul.
- Öğülmüş, S. (2001). Kişiler Arası Sorun Çözme Becerileri ve Eğitimi, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Özen, Y. (2001). Yarına Kalmak Adına Sorumluluk Eğitimi, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Risk Altındaki Çocukların Kaliteli Eğitime Erişimleri Roman Çocuklar ve Eğitimi Çalıştayı. (2011). İstanbul.
- Sugur, N., Saygı Doğru, E. (2008). Koruma altındaki çocukların aile ve devlet algısı üzerine bir araştırma. Ankara üniversitesi, SBF Dergisi, s. 115-132, 65(1).
- Yavuzer, H. (1993). Çocuk ve Suç, Remzi Kitabevi, Ankara,

Yavuzer, Y., Üre, Ö. (2010). Saldırganlığı önlemeye yönelik psikoeğitim programının lise öğrencilerindeki saldırganlığı azaltmaya etkisi.Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, s390-403, 24.

Sürücü, A., Arslan, C. © www.kriminoloji.com 2002-2009
